

UNIVERSITETET I
NORDLAND

MASTEROPPGAVE

Stemmevansker og barnehagelærere

Stemmevansker – en skjult vanske blant barnehagelærere?

Jenny Johnsen

Masteroppgave logopedi

PE323L

Universitetet i Nordland

Mai 2014

Forord

Det å skulle skrive en masteroppgave har vært en omfattende prosess med ny læring om meg selv, og det emnet jeg har gått inn i. Jeg er glad denne tiden med skriving er over, og at jeg snart skal få starte og praktisere mye av det som er lært. Det er mange personer som har gjort det mulig for meg å gjennomføre studiet, og ikke minst denne oppgaven. Jeg ønsker derfor å nevne dem som har gjort det mulig for meg å gjennomføre masteroppgaven.

Jeg vil takke barnehagen og informantene som ønsket meg velkommen til å bli kjent med deres erfaring og arbeid. Oppgaven hadde ikke vært mulig å gjennomføre uten deres hjelp. Jeg ønsker også å takke min veileder Toril Risberg for konstruktiv og god tilbakemelding gjennom hele prosessen med skriving av masteroppgaven. Ikke minst de oppmuntrende ordene som kom, da lyset i tunnelen virket til å forsvinne for meg i skriveprosessen. Det må også sendes en takk til min nabo, herr Hansen, som gjorde en stor jobb med korrekturlesing av oppgaven min. Det ble en stor hjelp i avslutning og gjennomgang av oppgaven.

Jeg ønsker å takke medstudenter for positive og givende diskusjoner i prosessen før og underveis i skrivingen av masteroppgaven. Det å kunne ha faglige diskusjoner har vært en stor bidragsyter til at oppgaven har fått en start og slutt. Den største takken må komme til mine foreldre som har vært en stor oppmuntring for gjennomføring av studie og skriving av masteroppgave. Uten deres tro på meg om at dette kom til å gå, hadde det blitt en lang vei å gå.

Sammendrag

Barnehagelærere ses på som en av de mest utsatte yrkesgruppene for å få stemmevansker.

Årsaken er at yrket anses å være et av de mest stemmekrevende. Dette gjorde at jeg ønsket å undersøke om det er bevissthet om stemme og stemmevansker blant barnehagelærere.

Hensikten med denne oppgaven er å finne ut om stemmevansker er et ukjent problem blant barnehagelærere. Og jeg har derfor med utgangspunkt i problemstillingen, *Stemmevansker – en skjult vanske blant barnehagelærere*, gjort en kvalitativ studie av fire barnehagelæreres erfaringer og opplevelser av stemmebruk.

Jeg har gjennomført observasjon og samtaleintervju med alle informantene. Funn ved observasjonene viser at stemmen endres hos noen av barnehagelærerne, på grunn av påvirkning av støy i arbeidsmiljøet. Men funnene er for små til å generaliseres, ved å si at det alltid vil være slik for disse informantene når de blir utsatt for støy. Jeg vil heller ikke kunne si det vil gjelde for alle barnehagelærere. Når det kommer til begrepet stemmevansker, viser det seg at ordet ikke er reflektert så mye over. Ordet kan virke noe ukjent både i betydning og innhold for informantene. Det var også vanskelig for informantene å beskrive hvordan egen stemme er, samt oppnå helt bevissthet om hvordan den er i bruk. Men det er forståelse for at ytre faktorer, og ulike rammer kan påvirke deres stemmebruk i hverdagen, og dermed at stemmen vil endre seg på grunn av dette.

Det viser seg at ivaretagelse av stemme ikke er vektlagt i utdannelsen til noen av informantene. Dette fører til at stemme og stemmevansker blir et ukjent fenomen. Det at utdannelsen ikke fokuserer på stemmebruk, gjør at bevissthet rundt dette ikke tas videre med inn i det daglige arbeidet. Barnehagen som institusjon får dermed heller ingen kultur for ivaretagelse av stemmen. Hovedresultatet og konklusjonen viser dermed at stemme er lite fokusert på som fenomen i barnehagehverdagen. Der er mer oppmerksomhet på stemmen som verktøy for å bygge relasjon ovenfor andre, og i daglig kommunikasjon. Hvordan man ivaretar stemmen i hverdagen og forebygger stemmevansker, er det mindre refleksjon rundt. Barnehagelærerne selv konkluderer med ønske om mer bevissthet rundt stemmen og informasjon om hvordan bruke den mer hensiktsmessig. Stemmevansker blant barnehagelærere ser ut til å være et lite kjent fenomen.

Abstract

Preschool teachers are seen as one of the most vulnerable occupational groups to receive voice problems. The reason is that the profession is considered to be one of the most voice demanding. This gave me a foundation to study whether there is awareness of voice and voice problems among preschool teachers. The purpose of this exercise is to determine if voice problems are an unknown problem among preschool teachers. I have therefore based on the problem, *voice disorder – a hidden difficulty among preschool teachers?*, made a qualitative study of four preschool teachers' experiences of vocalization.

I have conducted observation and conversation interviews with all four subjects. Findings based on observations, show that there is a voice change for some of the preschool teachers, because of the influence of the noise in the work environment. But the findings are too few to be generalized, by saying that there will always be that way for these subjects when they are exposed to noise. And I will not be able to say that the findings will apply to all preschool teachers. When it comes to the term voice disorder, it turns out that the word is not so much reflected on. The term may seem somewhat unknown both in importance and content for the subjects. It was also difficult for the subjects to describe how their own voice is, and achieve an awareness of how it is used. But there is an understanding of external factors, and different frames of factors can affect their voice use in everyday life, and that the voice also changes because of this.

It turns out that vocal training and prevention of voice problems is not emphasized in the education of any of the subjects. This leads to voice difficulties being an unknown phenomenon. Their education does not focus on the use of voice, makes awareness of this not to be taken further into the daily work. Preschool as an institution will therefore not have a culture of maintenance of voice. Main result and conclusion is showing that the voice is not sufficiently focused on as a phenomenon in the preschool everyday life. There is more attention to the voice as a tool in building relations to others and in everyday communication. How to maintain the voice in everyday life, and prevention of voice problems is little reflected on. Preschool teachers themselves conclude with a desire of more awareness on voice, and information on how to use it more appropriately. Voice problems among preschool teachers seem to be a little known phenomenon.

Innhold

1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn og formål	1
1.2 Teoretisk bakgrunn for oppgaven	1
1.3 Problemstilling og forskerspørsmål	2
1.4 Oppgavens oppbygging.....	3
2 Teoretiske rammer.....	5
2.1 Den normale stemmen.....	5
2.2 Stemmevansker	6
2.3 Ytre faktorer som påvirker stemmen.....	9
2.4 Identitet og bevissthet.....	10
2.5 Forskning.....	11
2.5.1 Stemme og utdanning.....	13
3 Vitenskapsteoretiske betraktninger	16
3.1 Vitenskapsteori.....	16
3.2 Design.....	18
4 Metodevalg.....	20
4.1 Utvalg av informanter	20
4.2 Feltobservasjon.....	21
4.2.1 Observatørrollen.....	22
4.3 Intervju	22
4.4 Validitet og reliabilitet	25
5 Etske betraktninger.....	27
6 Presentasjon, analyse og tolkning av data	30
6.1 Analyseprosessen	31
6.2 Datapresentasjon	32
6.2.1 Observasjon av stemmen.....	32
6.2.2 Egen stemme	34
6.2.3 Stemmevansker	35
6.2.4 Stemmen min i hverdagen.....	37
6.2.5 Ytre faktorer som påvirker stemmen min	38
6.2.6 Stemmevansker en hindring?	39

6.2.7 Bevissthet rundt stemmen	40
6.2.8 Stemmebruk og utdanning	41
6.3 Resultatanalyse.....	42
6.3.1 Økning av stemmestyrke	42
6.3.2 Stemmen – et formidlingsverktøy	45
6.3.3 Stemmevansker, det ukjente ordet	49
6.3.4 Språklig forbilde.....	51
6.3.5 Rammefaktorer og ytre påvirkninger	53
6.3.6 Ingen opplæring gir ingen forebygging.....	56
7 Stemmevansker – en skjult vanske blant barnehagelærere?	58
7.1 Metodeanalyse.....	61

Litteraturliste

Vedlegg:

- Intervjuguide
- Trackingskjema

1 Innledning

Jeg vil nå si noe om bakgrunn og formål med oppgaven. Der er også noe teori som ligger til grunn og ga meg grunnlag for hvorfor jeg ønsket å gjøre en slik oppgave. Jeg vil presentere kort denne teorien. Deretter vil det komme en innføring i oppgavens problemstilling og forskerspørsmål. Til slutt beskrives oppgavens oppbygging.

1.1 Bakgrunn og formål

Da vi i logopediutdannelsen ble kjent med fagområdet stemme, ble det ofte referert til lærere som en yrkesgruppe som stadig hadde stemmeproblemer eller vansker. Men hva la man i ordet lærer? Var det lærer i skolen og barnehagelærer eller bare en av gruppene? Det viste seg at det i de fleste tilfeller var referert til lærerne i skolen. Da jeg spurte om hvordan problemer med stemmen var hos barnehagelærerne i forhold til lærerne i skolen, fikk jeg ofte vage og lite beskrivende svar. Barnehagelærere og stemmen deres i forhold til arbeid er ikke noe som har vært veldig mye fokus på. Dette fikk meg til å lese i litteraturen som var henvist til i pensum, for å se om det sto noe om barnehagelærere og stemmeproblemer. Der var lite teori rundt dette i forhold til lærere. Det var henvist til at barnehagelærere var i et stemmekrevende yrke og fikk stemmetretthet.

Med bakgrunn som barnehagelærer selv, fikk dette meg nysgjerrig på om stemme er noe som det er bevissthet om i det daglige i barnehagen. Jeg kunne ikke huske selv at der var noe oppmerksomhet på bruk av stemme i min utdanning, og hva som kunne påvirke min og andre barnehagelæreres stemme i det daglige arbeidet. Da jeg jobbet som barnehagelærer, opplevde jeg ofte at mine kolleger følte de var sår i halsen, hadde tørrhoste eller følte seg sliten, forkjølt og tett. Jeg tenker nå om det var kun forkjølelse, eller kunne det være stemmen som ble brukt uhensiktsmessig. Hensikten med oppgaven er å undersøke barnehagelæreres hverdag og stemme ved å komme nærmere noen barnehagelærere og deres erfaring og opplevelse rundt stemme og bruk. Det store spørsmålet vil være om det er bevissthet nok rundt stemme, og at det kan bli vansker med stemmen.

1.2 Teoretisk bakgrunn for oppgaven

Barnehagelærere er i en yrkesgruppe som er en av de mest stemmekrevende. Der er mye kommunikasjon i løpet av en dag, og det kan være ulike faktorer som påvirker stemmebruken. Stemmevansken som oftest rammer barnehagelærere er funksjonelle stemmevansker. Dette er en vanske som kommer av uhensiktsmessig bruk av stemmen. Det vil si at stemmen presses i

en bruk som påvirker muskler i og rundt hals. Dette forplanter seg ofte ut i uriktig pustemønster og videre muskulære stramminger i kroppen. Alt dette virker inn på stemmen og fører til endringer av stemmen vi hører. Vanskene kan relateres til egne emosjonelle problemer, eller andre ytre faktorer som spiller inn. Ofte er det henvist til støy og omgivelser rundt, som årsak til at barnehagelærere kan få problemer med stemmen (Lindestad og Södersten 2008; Hartelius og Lohmander 2008). Det er gjort forskning i Sverige av ulike barnehagelærere og stemmens respons på støy. Funn i forskningen viser der er støypåvirkning på stemmen, men der er også noen individuelle forskjeller på hvor stor påvirkningen blir. For å hindre stemmevansker blant stemmekrevende yrker, konkluderte forskningen med at utdanning med innhold av ivaretagelse av stemmebruk måtte til (Lindstrøm m.fl. 2009; Södersten m.fl. 2002). Dette får støtte fra forskere både i Finland, Jonsdottir (2002) og Norge, Bele (2008). All denne teorien ga meg nok inspirasjon for å gjennomføre en liten forskning rundt barnehagelærere og deres stemme.

1.3 Problemstilling og forskerspørsmål

Jeg har valgt et deskriptivt formål for min oppgave. Jeg søker en forklaring eller avklaring på noe. Jeg vil ta utgangspunkt i den faktisk foreliggende situasjonen (Risberg 2006,21). Jeg har fire informanter fra en barnehage i en bykommune i Nord – Norge. De kommer alle fra samme enhet, men er i fire ulike avdelinger/baser. Ved hjelp av informantene ønsker jeg med denne oppgaven å få bedre innsikt i om stemmeproblemer kan være et skjult eller ukjent problem eller vanske blant barnehagelærere. Jeg ser dette som en utvidelse av forståelse på hvordan barnehagelærere kan oppleve eventuelle stemmeproblemer i sin hverdag. En slik forståelse kan hjelpe meg i min kommende praktisering som logoped. For å kunne belyse mine tanker rundt barnehagelærere og deres stemme, har jeg valgt problemstillingen:

Stemmevansker – en skjult vanske blant barnehagelærere?

Jeg ønsker å besvare problemstillingen ved hjelp av noen konkrete forskerspørsmål. Disse skal bidra til gjennomføring av undersøkelsene og hjelpe meg å finne svar på min problemstilling. Forskerspørsmålene søker lengre inn i kjernen på problemstillingen, og setter fokus på områdene jeg ønsker å undersøke. Jeg har derfor valgt disse forskerspørsmålene:

Kan jeg se endringer av barnehagelærernes stemme i løpet av en arbeidsdag? Hvordan er barnehagelærernes bevissthet rundt bruk av egen stemme? og Hvilke erfaringer har barnehagelærerne rundt begrepet stemmevansker? Jeg har gått inn i barnehagelærernes hverdag for å komme nærmere svar på første spørsmål. Dette ved at jeg har gjort

observasjoner av barnehagelærernes stemmebruk, eller resultat av bruk av stemme i løpet av en kort periode. Jeg gjorde det ved å bruke et trackingskjema jeg har utformet. Det inneholder punkter som kan ses ved en eventuell stemmevanske. De to siste spørsmålene er utgangspunkt for min intervjuguide og hva jeg ønsker å forske på. Intervju med alle informantene ble gjennomført etter at observasjonene var over. Intervjuene skulle gi meg en bedre innsikt i hvor barnehagelærerne er i forhold til egen stemme, hva stemmevansker er, deres erfaring ved bruk av stemmen i hverdagen og om der er noen ivaretagelse av stemmen. Det var også naturlig å få svar på om der er noen opplæring i forhold til stemmebruk. Overordnet mine forskerspørsmål tenkte jeg på min rolle som kommende logoped, og hvordan dette kunne øke min bevissthet rundt dette tema.

Det vil med få informanter ikke være mulig å kunne generalisere frem et svar ved problemstillingen, ved å si at stemme er et problemområde for barnehagelærere. Jeg ønsker at problemstillingen vil gi meg bedre faglig innsikt i barnehagelærernes bevissthet rundt stemme, og det som kan føre til at barnehagelærere får stemmeproblemer. I tillegg at jeg som kommende logoped må tenke på hvilke tiltak som er nødvendig i eventuell forebygging og behandling av barnehagelærere med stemmevansker. Om problemet er ukjent eller skjult, handler det om opplysning på hva som er viktig å tenke på for barnehagelærere i bruk av deres stemme i arbeidet. Om problemstillingen er god nok, vil det også gi svar som det kan forskes videre på. Oppgaven vil også være med å sette fokus på en yrkesgruppe og et område som, ut fra litteratur, viser seg å være lite fokus på.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av sju kapitler. I kapittel to vil jeg definere hva en normal stemme og en stemme med stemmevansker egentlig er. Videre vil jeg si noe om ytre faktorer som har innvirkning på stemmen og kan føre til at stemmevansker oppstår. Stemmen er en del av vår identitet, og hvor bevisst vi er på dette er også noe jeg vil vise til. Til slutt i de teoretiske rammene vil jeg presentere nordisk forskning som er gjort rundt barnehagelærere og stemme. Videre i kapittel tre vil det bli en innføring i vitenskapelige betraktninger rundt perspektiv som er tatt i forhold til min kvalitative forskning. Det vil også i kapittelet presenteres designtype, som beskriver rammene for hvilken analyse og utforming min forskning får.

Metodedelen som redegjøres for i kapittel fire tar for seg metodiske valg som er gjort i forskerprosessen, ved presentasjon av type metoder. Og der blir en nærmere beskrivelse av utvalg og hvordan rekruttering ble gjort. Videre blir en fremstilling av gjennomføring av

undersøkelsen presentert. Deretter drøftes undersøkelsens kvalitet med hensyn til validitet og reliabilitet. I kapittel fem gis en presentasjon av etiske betraktninger som ble gjort i forhold til oppgaven og gjennomføring av forskningen.

I kapittel seks presenteres datamateriale og videre drøfting av de empiriske resultatene av undersøkelsen i sammenheng med teori som er presentert tidligere i oppgaven. Presentasjonen er lik intervjuguidens inndeling og rekkefølge. Denne delen gir svar på undersøkelsens problemstilling. Det avsluttende og sjuende kapittelet i oppgaven gir en oppsummering og konklusjon over de funn som er gjort ved oppgaven. Avslutningsvis vil jeg gi noen kommentarer i forhold til metodisk analyse eller kritikk i forhold til valg som er gjort. Der vil jeg også vurdere hva som kunne vært gjort annerledes.

2 Teoretiske rammer

Å finne de teoretiske rammene for en masteroppgave innen emnet stemme, kan være vanskelig. Der finnes mye teori som vil være viktig og riktig å ta med. Men jeg vil presentere de mest vesentlige begrepene rundt stemme og stemmevansker som vil gå igjen i min forskning. Siden der ikke eksisterer så mye teori rundt kun barnehagelærere og stemmen, vil jeg måtte se på mer generell teori rundt lærere og stemme. Det spesielle ved dette emnet, er at hver og en av oss har en unik stemme. Jeg vil prøve og gi en definisjon på hva en normal stemme kan være, og hva man definerer som en stemmevanske. Stemmen kan påvirkes av ulike aspekter rundt oss. Jeg vil si noe om dette, og hvor viktig dette er i forhold til å kjenne sin egen stemme. Det å se og kjenne sin egen stemme handler mye om vår egen identitet. Stemmen er en viktig del av deg og et viktig arbeidsverktøy, som kanskje kan glemmes eller ikke tenkes så mye over. Jeg vil kort presentere noen artikler som vil belyse dette og min problemstilling. Ved å skrive om eventuelle stemmeproblemer blant barnehagelærere, må jeg inn i teorien å se hvilken type innen stemmevansker som kan ramme en slik yrkesgruppe. Jeg kommer ikke til å gå detaljert inn på den enkelte type stemmevanske. Dette fordi det ikke er den enkelte type vanske jeg er interessert i, men heller bevisstheten til barnehagelærerne rundt begrepene stemme og stemmevansker. Forskning har også i de senere år kommet frem til at stemmetrening i utdannelsen kunne vært en viktig faktor for å forebygge stemmevansker blant lærere, dette vil jeg kort si noe om.

2.1 Den normale stemmen

Om man tenker fysiologisk er ikke stemmebåndenes egentlige oppgave å lage lyd, men å være en portvakt for lungene og hindre fremmedlegemer å komme til dem. Men likevel vil stemmebåndene ha en viktig andrefunksjon for oss, de hjelper oss å gjøre oss forstått overfor andre gjennom stemmen i kommunikasjon. Og vår bruk eller misbruk av stemmen kan gi oss problemer (Sundberg 2007).

For å vite at en stemme kan ha vansker eller har endret seg, må man vite hvordan en stemme uten stemmevanske skal være. En stemme er ulik fra person til person og vil derfor variere og være karakteristisk for hvert enkelt individ. Men der finnes likevel fem viktige egenskaper som sier noe om hva en normal stemme skal inneholde. Det er passe styrke, uanstrengt å produsere, god stemmekvalitet, fleksibel (uttrykke følelser) og representativ for personen (alder og kjønn) (Ericson m.fl. 2012). Men gir det en god forklaring på hva en normal stemme egentlig er? Colton, Casper og Leonard (1996) mener det å skulle skille mellom en normal og

ikke normal stemme kan være vanskelig, fordi det enkelte individ oppfatter som naturlig eller behagelig i forhold til en stemme vil være forskjellig. Der finnes ingen akseptert definisjon av normal stemme. Normal kan ikke ses som en enkelt ting alene, men må ses i større sammenheng. Det vil si det vil være vanskelig å vite hva som oppleves som normal stemme. Men med Ericson m.fl. (2012) sine ulike kriterier, vil vi kunne si om den begynner å få avvik i fra det vi ønsker å høre ved en normal stemme. Ifølge Shewell (2010, 71) kan en stemme defineres som:

Sound that emerges from the mouth or nose, powered by breath, produced by vocal folds vibration, and shaped by the vocal tract and resonators. It is affected by the emotional and physical state of the person, and the context in which they speak or sing.

Det vil si for å vite om stemmen er normal, må vi se etter hvor lyden produseres, bruk av pust, resonans og kontekst. Og speiler stemmen personligheten til den som står foran oss? Alle disse faktorene kan brukes som en referanse på om noe er unormalt med stemmen. Stemmen vår vil være et synlig barometer på hvordan vi har det. Så hva er egentlig unormalt, og hva ligger i en slik definisjon?

2.2 Stemmevansker

For å kunne si noe om hva en stemmevanske er, har jeg valgt å henvise til definisjonen til Aronson (1990,6): «A voice disorder exists when quality, pitch, loudness, or flexibility differs from the voice of other similar age, sex and cultural group».

Mange av faktorene Ericson m.fl. (2012) mente burde være i en normal stemme, ser man igjen her på hva som blir endret eller påvirket i Aronsons definisjon på en stemmevanske. Det vil si det blir funksjonsforstyrrelse i stemmeapparatet som påvirker stemmens kvalitet og stabilitet. Men om man refererer tilbake til hva Colton, Casper og Leonard (1996) mente om å definere noe som normalt, vil svakheten ved denne definisjonen være i det du skal sammenligne deg med andre i samme kultur, da det kan være opp til hver enkelt hva de ser som normalt og unormalt. Men likevel har man skapt en rettesnor for å definere avvik ved stemmen ved å se etter de ulike kvalitetene en stemme skal inneholde.

Sundberg (2007) har i sine refleksjoner rundt stemmevansker kommet frem til at mange betrakter stemmevansker som noe relativt udramatisk. Han mener at bak dette ligger sikkert tryggheten om at stemmevansker vanligvis er noe som opptrer sammen med forkjølelse, og

forsvinner like raskt med denne. Men virkeligheten er dessverre mer nyansert enn som så. Forkjølelse kan noen ganger faktisk være en start, eller det som skulle til for at stemmevansken får utvikle seg. Om man ser på vår bruk av stemmen og betydningen den har fått for vår sosiale interaksjon, kan vi se at stemmen har blitt et av våre viktigste relasjons- og arbeidsverktøy. Stemmen brukes med og blant mange mennesker i det store sosiale bildet, og vanligvis i kommunikasjon med hverandre. Mange yrker er svært stemmekrevende, og i dem er stemmevansker blitt et mer vanlig problem. Blant disse yrkene finner vi lærere og barnehagelærere. Ifølge Jonsdottir m.fl. (2002) danner gruppen lærere den største gruppen blant profesjonelle stemmebrukere, som søker hjelp for sine vansker. Og deres gruppe er også sett på som den gruppen hvor det er størst risiko for å utvikle stemmeproblemer, på grunn av de ytre faktorene som stress og miljø som ofte er en del av deres yrke. Det er også kommet frem i tidligere forskning en sammenheng mellom antall år i yrket og rapportering av symptomer. Det sier seg nesten selv, jo lengre du står i yrket, dess større er sjansen for å utvikle symptomer på stemmeproblemer. Spørsmålet man må kunne stille seg, er det en grad av bevissthet rundt dette blant de stemmekrevende yrkene, eller er det som Sundberg (2007) sier, betraktet som noe u dramatisk eller lite informert vanske?

Stemmevansker deles som regel inn i to ulike grupper. Sundberg (2007) definerer de to gruppene, organiske og funksjonelle, på denne måten. Ved organiske vansker vil det ha skjedd endringer i strupehodets vev, for eksempel hevelser, knuter og lignende. Ved funksjonelle vansker derimot vil det ikke ha skjedd noen synlige forandringer i strupehodet. Det kan forekomme hevelser eller ujevnheter ved stemmebåndene på grunn av dette. Men vanskene oppstår heller som en følge av uhensiktsmessig eller dårlig bruk av stemmen. Boone og McFarlan (1994) sier funksjonelle stemmevansker spenner ifra det å produsere ingen stemme i det hele tatt (afoni), til å produsere en spent kvalit lignende stemme (spasmodisk dysfoni).

Ofte finner man barnehagelærere innen funksjonelle stemmevansker, siden det er dette som blir resultatet etter uhensiktsmessig bruk av musklene som brukes for å lage stemme. Funksjonelle stemmevansker er ofte resultat av sammensatte problemer og vil variere i alvorlighetsgrad (Lindestad og Södersten 2008; Ohlsson 2008). Jeg vil komme tilbake til hvorfor barnehagelærere oftest rammes av denne vansken. Ved funksjonelle stemmevansker er der ulike symptomer som føles. Man blir fort sliten i stemmen, får klump – i – halsen følelse, tørr i munn og svelg, og til slutt blir man hes. Symptomene blir verre jo lenger ut på dagen eller i uken man kommer. Men etter litt stemmehvile vil stemmen gå tilbake til det

normale (Ericson m.fl. 2012). Lindestad og Södersten (2008) peker på flere symptomer som svie i hals og strupe, slimfølelse og kremtebehov. Når stemmen brukes mer og mer til tross for at disse symptomene kjennes, vil det føles tørrhet i munnen, verk i halsen og ømhet på halsen. En god stemme krever også at stemme- og pustefunksjonen er avspent og brukes fra magemusklene, og man har en balansert kroppsholdning. Om man ikke bruker stemmen riktig, kan man også oppleve spenning og smerter i kjeve, nakke/skuldre/rygg og spenningshodepine som følge av anstrengelse av stemmen. Rørbech (2010) utdyper dette ved å si at det ikke er snakk om mengden luft man skaper som styrer stemmen, men hvordan vi utnytter og behersker åndedrettsmusklene. Ofte ligger stemmebrukeres grunnproblemer her. Rørbech (2010) sier videre at det er magemusklene som er de mest hensiktsmessige pustumusklene, fordi innpust og utpust er bedre ved dyptliggende pust. Dette åndedrettet er de mest økonomiske og minst anstrengende for kroppen. Om åndedrettet kommer opp mot bryst eller skuldre, kan det raskt oppstå stramninger i halsmuskulatur og videre i nakkemusklene. Disse stramningene flytter seg ofte over i strupe og forhindrer strupemuskulaturen i å få frie bevegelser. Jonsdottir m.fl. (2002) sier at vi må se dette som viktige symptomer eller tidlige advarsler om at belastningene som skjer på de ulike delene av kroppen, kan føre til stemmeproblemer om de får vedvare. Hun sier de ulike muskelspenningene som er nevnt ovenfor ikke kan betegnes som stemmesymptomer, men heller ses i sammenheng med spenningen de kan skape i halsen, som igjen fører til symptomer på en stemmevanske. Ericson m.fl. (2012) mener funksjonsforstyrrelser som skaper ubehag og smerte i strupe og hals, kan føre til redusert sosial deltakelse, og om alvorlig kan det føre til sykemelding fra arbeidslivet.

Sundberg (2007) mener fysiologiske årsaker er felles for mange av stemmevanskene, siden stemmebåndene utsettes for altfor stor belastning. Ofte skjer det ved at vibrasjoner vi gir stemmebåndene med luft fra lungene skjer med for stor kraft eller over for lang tid. Luftrykket fra lungene må ha passe styrke slik at de ikke presser på stemmebåndene, og lukkingen av dem blir belastet. Han påpeker det at våre vev reagerer på for mye arbeid, og friksjon er ikke ukjent. Han gir et eksempel; om man ror eller hugger ved for lenge får man for eksempel blemmer i hendene. Det er ikke mer unaturlig at stemmebåndene reagerer på samme måte om de slår sammen for ofte og for lenge. For hardhendt bruk av stemmebåndene over tid, vil gi slitasje etter hvert. Stemmen vil også bli merkbart endret og vike fra det normale.

2.3 Ytre faktorer som påvirker stemmen

Barnehagelærere er som sagt i et yrke om anses som stemmekrevende. Det kreves mye kommunikasjon med barn og voksne i løpet av en hel dag, og ofte kan det være mye bakgrunnsstøy. Støyen fører til at de må øke volum på stemmen for å overdøve støyen. Det er særlig de lyse barnestemmene i støyen som skaper problemer særlig for kvinner, da kvinner selv ofte har en lys stemme som ligger tett opp mot barnas frekvens. Kvinnene kommer ikke så tydelig gjennom med sin stemme på grunn av dette. For å kunne høres i støyen må kvinnene ofte øke stemmestyrken sin med å øke styrke og presse stemmen opp i et stemmeleie som er lysere enn det som er bra. Stemmen blir da presset og anstrengt. Dette kan føre til stemmebelastning. Det at barnehage er et kvinneledet yrke, gjør at denne belastningen ofte ses der. Men det er også viktig å huske at det vil være individuelle forskjeller på hva som blir en belastning for den enkelte. Menn opplever ikke alltid dette slik, da menn har en lavere stemmefrekvens (dypere stemme) enn kvinner. Menns stemme høres bedre eller kommer bedre frem i støy på grunn av frekvensforskjellen mellom dem og barna (Södersten m.fl. 2002; Lindestad og Södersten 2008)

Shewell (2010) påpeker flere faktorer enn bare støy som påvirker stemmen. Behov for spesielle kroppsholdninger, lange og mange timer med tung vokal bruk, krav om å kunne variere stemmen i form av å uttrykke følelser, dramaturgi og være sterk, interessant og språklig flytende overfor dem som skal lytte til dem, er alle arbeidsbelastende forhold som kan påvirke stemmen over tid. Stemmen trenger også fuktighet for å kunne smøre og gjøre stemmebåndene fleksible, fuktig luft hjelper også til med å frastøte bakterier. En arbeidsplass med dårlig inneklima vil kunne påvirke din stemme på en negativ måte. Det er større fare for at du blir tørr i munn og hals, og en hes stemme kan oppstå. Du vil da belaste stemmen mer enn nødvendig. Mengden vann man tar inn i løpet av en arbeidsdag er også viktig med tanke på om man smører stemmebånd, som blir mye brukt i et yrke som krever mye stemmebruk.

Stress, samt stemmebelastning, vil også være en annen faktor (Ericson m.fl. 2012). Det er enighet blant stemmeforskere at stress har innvirkning på stemmen. Fysiologiske virkninger av respons på stress, som pusten flytter seg opp fra magen til bryst/skuldre, kan direkte påvirke den skjøre mekanismen i talekanalen og kroppen, og igjen hindre kvaliteten på stemmen (Bele 2008). Din fysiske form vil spille inn på hvor godt man greier å ivareta kroppen sin i stress. Om man har en stressende hverdag og ikke greier å finne ro når man kommer hjem, vil man kunne bygge opp en spent kropp og holdning. Trening gjør at man løser opp muskler som kan spennes på grunn av kroppslig og følelsesmessig stress. Man

tenker kanskje ikke over dette, men en terapeut vil kunne se en stemme i form av en persons kroppsfasong, da tenker man holdning, ansiktsuttrykk, tegn på belastning i nakke og andre aspekter. Det er en måte å se på hva som skjer på innsiden av stemmen i sann tid når personen snakker (Shewell 2010).

2.4 Identitet og bevissthet

Hartelius og Lohmander (2008) sier stress påvirker deg som regel mer enn bare kroppslig. Det går også inn på tanker, følelser og relasjoner du skaper med andre. Det påvirker deg som person og din identitet, stemme er identitet. Det påpekes at for å kunne utføre god kommunikasjon, krever det at man har en god stemme. Idet man får problemer med stemmen, vil det påvirke deg og din evne til samvær og kommunikasjon med andre. Det vil igjen kunne få innvirkning på de følelsesmessige aspektene. Ifølge Bele (2008) kan mye av personligheten vår speiles i forbindelse med tale. Vi danner oss ofte et bilde av personen ved å høre på stemmen. Der er aspekter ved stemmen som signaliserer personlighetstrekk. Tillit kan for eksempel bli bedømt ut fra grunnlag av talehastighet, generell styrke og fravær av mange pauser. Stemmen er et viktig redskap i formidling av kunnskap og læring. God stemmebruk er viktig i det man skal prøve å ivareta barns oppmerksomhet og interesse. Om stemmen ikke bærer eller blir svak og utydelig, kan den vise at du ikke har kontroll og kan vise tydelighet. Stemmeutvikling og god stemmebruk vil bli en del av den enkeltes bygging av kompetanse, verdi, selvforståelse og identitetsbygging til yrket. Det er lettere å si sine meninger og stå for sine verdier, når man føler stemmen klarer å signalisere sine følelser og tanker.

Hvor bevisst folk er på hvor viktig arbeidsverktøy stemmen er, og hvor tett identitet og stemme hører sammen, er jeg usikker på. Noen ganger kan man finne en stemme behagelig og trygg, og noen ganger kald og distansert. Er den monoton eller urolig vil vi legge raskt merke til det. Det blir en synlig del, som man ubevisst observerer når man møter noen. Er dette noe vi tenker på idet vi møter noen som skal ta vare på et barn i barnehagen? Er det en viktig faktor hvordan stemmen blir brukt av en person i en barnehage? Shewell (2010) sier mange folk og yrkesgrupper kan arbeide med en forstyrret stemme, men det begrenser deres effektivitet. For noen kan en forstyrret stemme hindre dem i å gjøre deres jobb. Mange er avhengig av stemmen i jobben sin. Stemmen må være et troverdig verktøy med kvaliteter spesifikt til deres arbeidskrav. Dette kan gjelde en variert hverdag for barnehagelærerne, hvor de skal kunne være tydelige språkmodeller for barna, men samtidig kunne bruke stemmen variert, som i læring, lek og i ulike utfordringer og miljøer/forhold.

Ifølge Boone og McFarlan (1994) blir stemmen sentral fra de enkle uttrykk av følelser til vårt mer komplekse uttrykk i kommunikasjon. Og stemmevansker kan tilslutt forstyrre en effektiv kommunikasjon, om stemmen blir borte eller det blir vanskelig og vondt å bruke den. Fra tidlig barndom og gjennom levetiden er lyden av egen stemme ofte en speiling av den indre følelsesmessige tilstanden vi er i. Hvordan man føler seg, glad, trist, tilfreds eller sint, flat eller lidenskapelig og så videre vil kunne høres i lyden på stemmen. Ikke bare stemmen vil påvirkes, men vår emosjonelle status vil ha en primær påvirkning i kontrollering av pust. Er vi nervøs, vil pusten vår bli kortfattet. Det vil si at vår humørtilstand kan virke skadelig på stemmen. Mange stemmevansker er et resultat av varierende affektive utskielser. Derfor vil en refleksjon og bevissthet rundt en persons liv og hverdag være viktig i forståelsen av stemmevanskene. Ytre faktorer, som for eksempel stress, vil som tidligere nevnt bli synlig i stemmen.

Det kan være vanskelig å vite om man har en vanske eller ikke, om der ikke er bevissthet om hvordan ens egen stemme er, eller kunnskap om hvordan den ikke bør være, er tilstede. Shewell (2010) påpeker at en betydelig uordnet stemme har vanligvis merkbare forstyrrende kvalitet, mens mildere stemmeproblemer bare kan oppfattes som en midlertidig stemmebelastning. Symptomer kan komme og gå. Talen kan virke normal på mandag, men dårlig på fredag. Spørsmålet vil da være, hvor lenge kan en person gå med midlertidig stemmebelastning og plager til det blir et problem for personen? Shewell (2010) sier videre at ofte må man gjøres oppmerksom på egen stemmebruk, og hvordan feilbruk kan føre til stemmeproblemer. Det å lære å justere seg selv og sin stemme er en prosess som kan være vanskelig, du rører ved en identitet. Oppi endringene skal du greie å være tro mot deg selv og den du er. Ifølge Shewell (2010) reagerer kroppen vår når noe skjer. Den responderer i holdning, spenning, pustemønster, ansiktsuttrykk og vokale aspekter, og vi vet at vi kjenner en følelse. Det meste påvirker våre generelle følelser, alt fra barndom, sosialt liv, arbeidsliv, personlige forhold, følelse av egenverd og kreativ utfoldelse. Våre emosjonelle reaksjoner former vår kropp og stemme, som igjen påvirker vår identitet.

2.5 Forskning

Det er i Sverige gjort forskning på barnehagelærere og deres bruk av stemmen i barnehagen. Dette er studie jeg ser som relevant for min oppgave, da den kan si noe om hvordan stemmebruken til barnehagelærere er. En av forskningene er gjort av Södersten m.fl. (2002), som har gjennomført en studie av barnehagelæreres stemmebruk i løpet av en arbeidsdag. De har ved hjelp av mikrofon koblet til barnehagelæreren funnet ut hvordan stemmen ble brukt i

løpet av arbeidsdagen, og hvordan den enkelte oppfattet og responderte på støyen rundt seg med stemmen. Resultatet i undersøkelsen tilsa at barnehagelærerne ikke brukte stemmen på en hensiktsmessig måte i sitt arbeid. De økte sitt stemmebruk når det ble støy rundt dem. Forskerne fant ut at det var personens egne stemmebegrensninger eller teknikk som kunne føre til stemmeproblemene.

Undersøkelsen til Södersten m.fl. (2002) kan ikke være en generalisering på at slik er det for alle barnehagelærere, siden studiet ble gjort av ti kvinnelige barnehagelærere over en for kort periode. Studien viste likevel at barnehagelærerne ble påvirket av støyen, ved at de presset lydnivået på stemmen sin til over normalt samtalenivå. Det førte til at stemmebåndene fikk mer press på seg og måtte jobbe mer. Det er slik at jo mer man må presse stemmen opp i lysere eller anstrengt stemmeleie (mer kraft eller volum), jo flere ganger må stemmebåndene slå mot hverandre. Og jo mer friksjon, dess mer belastning blir det på stemmebåndene (Södersten m.fl. 2002). Og husker man historien om roing eller hugging som ga blemmer og hevelse, vil man skjønne hva som kan skje med stemmebåndene.

I undersøkelsen henviser Södersten m.fl. (2002) til WHO (World Health Organization) som sier at anbefalt nivå på støy er 75 dB som trygt for å unngå hørselsskader. Anbefalt nivå på lyd ved normal kommunikasjon er på 50 – 55 dB. Et støynivå på 55 dBA gir som regel 95 % taleoppfattelse for normal tale på en meters avstand. Og barn mellom fem og elleve år trenger 5 dB lavere for å høre 95 %. Studien de gjorde viste at bakgrunnsstøyen lå i gjennomsnitt på 76,1 dB. Dette er klart høyere enn anbefalt nivå på 50 – 55 dB. Jeg vil tro disse tallene ikke bare kan være representativt for den enkelte barnehagen hvor studien er gjennomført. Det er sikkert flere barnehager, hvor disse tallene kunne vært målt. Hva vil dette gjøre med en barnehagelærers stemme over tid, og ikke minst stressnivået som virker inn på kroppen? Jeg vil tro det til slutt må få en innvirkning. Södersten m.fl. (2002) påpeker at selv om støy er en viktig faktor, må man ikke glemme de andre ytre faktorene som kan være med som en spåvirkning, for eksempel om luftkvalitet, stress, angst, medisinske problemer, luftveisproblemer, dårlig stemmebruk, personlighet, mengde prat og manglende stemmetrening.

En liknende undersøkelse gjort av Fredrik Lindstrøm m.fl. (2009), handler om barnehagelæreres variasjon i stemmebruk under støy. Undersøkelsen handler mye om det samme som Södersten m.fl. undersøkte. Men her undersøker Lindstrøm m.fl. (2009) mer mot den enkelte barnehagelærer og om der var individuelle forskjeller rundt stemmen som utsettes

for støy. Han ville se om der var noe som kalles en Lombard – effekt, det vil si om mennesker økte sitt stemmenivå når de snakket i støyende nivå. Undersøkelsen viste at der var store individuelle forskjeller på hvordan den enkelte barnehagelærer brukte stemmen sin i forhold til støy.

Denne undersøkelsen på lik linje med Söderstens m.fl. kan ikke gjøres en generalisering av, da utvalget ble for lite og over for kort periode. Studien ble gjennomført i to barnehager av 13 kvinnelige barnehagelærere. Målingene ble gjort i en normal barnehagehverdag på åtte forskjellige dager. Ingen av barnehagelærerne hadde diagnostisert noen stemmevansker på forhånd. De gikk med mikrofoner, slik som ved Söderstens m.fl. sin undersøkelse. Her hadde de på mikrofonen 1-2 timer om morgnen og ettermiddag, fire dager på rad. Resultatet viste at der var store individuelle forskjeller på hvordan barnehagelærerne brukte sin stemme i løpet av dagen. Noen økte stemmenivået med støyen, mens andre ikke hadde noe endring i det hele tatt. De kunne ikke finne noen generell link eller sammenheng mellom støyeksponering og bruk av stemmen. Noen økte sitt stemmenivå på lik linje med støynivået, mens noen økte det til et nivå høyere enn støynivået. Av de som økte stemmenivået etter støyen, viste det seg også forskjeller på når støyen ble borte. Noen beholdt samme kraft på stemme som ble til under støyen, når støyen forsvant, mens noen greide å regulere sin stemme ned i nivå igjen når støyen avtok. Det vil si at den enkeltes vokale atferd i relasjon til støyeksponering var høyst individuelt (Lindström m.fl. 2009). Det eneste studien ikke viser er hvordan den individuelle opplevelsen eller bruk av stemme kan påvirke helsen generelt i forhold til stemme. Den sier heller ikke noe om de som ikke endret sitt stemmenivå har hatt opplæring i bruk av sin stemme, og derfor visste hvordan de kunne bruke den. Men det studien viser er at ikke alle barnehagelærere vil kunne bli eksponert for stemmevansker, og at man ikke kan vite hvem som vil være mer eksponert enn andre for å få stemmevansker. Dette fordi det er slike individuelle forskjeller. Eneste måten å få vite hvem som kan få stemmevansker, ville da ha vært å undersøke alle barnehagelærere på en slik måte. Det ville vært et umulig prosjekt. Det må da handle om hvor bevisst den enkelte er på sin egen stemme, og når de kjenner eller forstår at den begynner å avvike fra det som er deres normale stemme.

2.5.1 Stemme og utdanning

Tanker om forebygging av stemme og barnehagelærere finner jeg i en artikkel av Irene Bele. Beles (2008) artikkel handler om lærere og barnehagelæreres stemmebruk i barnehagen. Hun mener stemmen er en viktig del av en persons selvfølelse, identitet og forståelse. Og hun mener der ikke er nok fokus i forhold til stemme og de vanskene som kan følge av feilbruk.

Stemmeproblemer er et problem rundt om i verden, og stemmen er avgjørende for at lærere kan gjøre en god og effektiv jobb. Artikkelen går inn på at trening eller veiledning i en lærers utdanning vil kunne hindre stemmeproblemer blant lærere. Hun mener stemmetrening er nødvendig som forebyggende tiltak mot stemmevansker.

Før 1970 var vokal trening en del av en lærers utdanning i Norge. Men da lærerutdannelsen ble en treårig utdanning preget av mer fag, forsvant stemmetreningen og ble ansett som en mindre viktig del av utdannelsen. Nå handler det mer om dialogisk pedagogikk og mindre om hvordan stemmen skal brukes. Det henvises til flere studier som er publisert på 1990 – tallet over hvor mange lærere som har stemmevansker, og da kunne man grovt si at rundt 20 % av lærerne slet med stemmeproblemer. Det å få tilbake stemmetrening i utdannelsen vil være viktig, med tanke på at ny forskning viser hvor mye stemmevansker eller problemer påvirker en lærers hverdag og arbeid. Målet med å introdusere dette på nytt må være å forberede og styrke studentenes stemme opp mot utfordringer som de kommer til å møte i sitt arbeid. I dette ligger det å styrke og etablere den enkeltes normale stemmefunksjon, men ikke minst å øke bevisstheten rundt egen stemme og eventuelle problemer. På denne måten vil man kunne hjelpe dem som kommer til å oppleve stemmeproblemer med å opprettholde en best mulig stemmefunksjon. En større bevissthet rundt egen stemme vil kunne påvirke dem rundt deg, og du kan også gi av din egen kunnskap (Bele 2008).

Södersten m.fl. (2002) hadde i sin forskning konkludert med at studenter som skulle studere til barnehagelærere, hadde hatt nytte av å lære stemmeteknikker og om risikofaktorer ved stemmebelastning på jobb. Det ville vært viktige forebyggende effekter mot fremtidige stemmevansker blant barnehagelærere. Dette fordi studiet viste at det er et yrke med store krav på stemme på grunn av støy og miljø. Jonsdottir m.fl. (2002) konkluderer med det samme i sin forskningsrapport blant lærere og stemmebruk, at trening av stemme og fokus på stemmehygiene er fordelaktig for lærere i deres utdanning, og ikke minst å vedlikeholde deres stemmeomsorg underveis i karrieren.

Ifølge Bele (2008) har UEP (Union of European Phoniaticians) og PEVOC (Pan – European Voice Conferences) hatt en komite som så på stemmen og lærere. Komiteen gjennomførte en forskning rundt trygghet og helsespørsmål rundt stemme og tale blant profesjoner som bruker stemmen mye. Resultatet viste at det var lite eller ingen fokus på stemme og helse blant dem som brukte stemmen mye i sin profesjon. Stemmen ble ikke ansett som et viktig redskap som må gis oppmerksomhet og ivaretagelse. Dette kom særlig frem som resultat, da de så på hvor

mye stemmen var gitt oppmerksomhet under utdanning og underveis i oppfølging mot personer i stemmekrevende yrker. Det at stemmen er en viktig del av menneskers helse er dessverre en glemt del av helseproblematikken i yrkeslivet. Kan det være slik at oppmerksomhet mot støyproblematikken kan føre til at man tenker mer på hørsel og fare for hørselsskader, enn stemmeproblemer? Vil det si det må bevisstgjøring til for å starte en prosess, eller må det forebygging til for å få forståelsen for hvorfor det trengs bevisstgjøring? Viser dette at det må være mange barnehagelærere som ikke får anerkjent et problem, eller ikke vet at de har et problem? Er stemmevansker et ukjent problem blant barnehagelærere? Eller er det nok bevissthet om det, men bare ikke nok oppfølging?

3 Vitenskapsteoretiske betraktninger

Vitenskapsteorien hjelper oss å se hva som skjer når man forsker, man tar på en måte et fugleperspektiv på seg selv i forskerprosessen (Fuglseth 2006). Det handler om først å sette seg selv i en objektiv posisjon, hvor man bare ser hva som skjer og sies, for senere å gjøre en subjektiv tolkning av det som skjer, ved å gjøre en tolkning av noe andre allerede har tolket og gjort. Gilje og Grimen (2002) kaller det en fortolkning av tolkningen. Jeg hadde som utgangspunkt for min forskning et ønske om å utforske og beskrive barnehagelæreres erfaringer med, og forståelse av stemmen. Jeg søkte det enkelte individs mening og det som viser seg, den dypere meningen. Med et kvalitativt utgangspunkt vil det bli et samfunnsvitenskapelig perspektiv, med hermeneutisk og fenomenologisk tankegang som ble nærmest min beskrivelse av hvordan forskningen ble utført. For å gjennomføre forskningen var det å bruke casestudie med tverrsnittdesign, med feltobservasjon og samtaleintervju som metode, det som hjalp meg å finne mitt datamateriale. Jeg vil i dette kapitlet gi en nærmere innføring for disse retningene innen vitenskapsteorien.

3.1 Vitenskapsteori

Innen vitenskapelig metode skilles det ofte med retninger i forhold til valg av kvantitativ (naturvitenskapelig) og kvalitativ (samfunnsvitenskapelig) metode (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Da jeg har en kvalitativ tilnærming til min forskning, vil forskningen ses ut fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Innen dette finnes hermeneutikk som har særtrekk fra samfunnsvitenskapen (Gilje og Grimen 2002), samt fenomenologien med filosofisk tradisjon, med innflytelse fra samfunnsvitenskapens tenkning (Dalen 2011). Hermeneutikk er ifølge Gilje og Grimen (2002,49): «læren om fortolkning av meningsfylte fenomener. Tekster, symboler, handlinger og normer er eksempler på slike fenomener. De har mening for noen i en sammenheng». Dalen (2011,17) tar tolkningen videre ved å si:

Læren om tolkningen danner et vitenskapsteoretisk fundament for den kvalitative forskningens sterke vekt på forståelse og fortolkning (...) Man fokuserer på et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart blir oppfattet (...). Det enkelte budskap forstås i lys av en helhet.

Fenomenologiens filosofi og kvalitativ forskningsdesign defineres av Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010,82) som:

Læren om det som viser seg, det vil si tingene eller begivenhetene slik de viser seg eller framstår for oss, slik de umiddelbart oppfattes av sansene (...) Som kvalitativ design betyr tilnærmingen å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med, og forståelse av, et fenomen.

Vitenskapen skiller egentlig mellom fenomenologisk filosofi og kvalitativ design sin tilnærming til fenomenologien. Men begge har ordet mening og det enkelte individ som nøkkelord i sin definisjon. Det handler om å få innsikt i en annens livsverden og forstå mennesket (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

Samfunnsvitenskapens særtrekk handler om konteksten man forholder seg til er allerede fortolket av de sosiale aktørene som er tilstede. Man fortolker fortolkningene som forsker (Gilje og Grimen 2002). Ut fra de definisjoner jeg har vist, vil mine tanker på hvordan jeg utførte min forskning være preget av dette. Min analyse og tolkning av datamaterialet er ut fra fenomenologisk og hermeneutisk retning. I det datamaterialet jeg har hentet i observasjonene/intervjuene, må jeg tolke andres handlinger og tanker ut fra en kontekst.

Ved å følge fenomenologisk design i min forskning, har jeg som Dalen (2011) sier satt meg inn i informantens situasjon og oppfatning av verden. Det er den subjektive opplevelsen jeg har ønsket å se. Jeg fant barnehagelærernes erfaring og opplevelse av bruk av stemme i barnehagen. For å kunne forstå dette har jeg sett hverdagen deres og hvorfor stemmen blir brukt slik den blir. Jeg ville ikke skjønne en eventuell stemmevanske før jeg så det som lå bak vansken. Jeg måtte se etter det Postholm (2010) kaller meningen de legger i en opplevelse ved en erfaring, her i bruk av stemmen. Dette krevde at jeg måtte høre etter beskrivelser de ga når jeg samtalte med dem. Hensikten var å gå inn i en naturlig setting, her barnehagen, og se informantenes perspektiv eller opplevelse. Samtale er ifølge Postholm (2010) eneste metode å bruke for å finne dette. Jeg kunne ikke bare gjøre observasjoner for å forstå meningen og de konkrete relasjonene som er i en erfaring, for de erfaringene som gjøres er avsluttet.

Handlingene barnehagelærerne gjør er bygd på tidligere erfaringer (Postholm 2010). Det vil si, om jeg kom i barnehagen og så at der er noen barnehagelærere med stemmevansker, er det ikke bare de erfaringene de nå har med stemmevanskene jeg vil ha en mening om. Jeg ønsket også deres erfaring, opplevelse, tanker og meninger fra før stemmevansken kom.

Jeg har i min forskning fokus på flere individer sin opplevelse av en bestemt type livserfaring eller fenomen, bruk av stemme i barnehagen. Ut fra observasjoner og intervju jeg har gjort, ønsket jeg å finne essensen i hva de opplevde som viktigst i denne konteksten. Om jeg skal se

hvilken tilnærming innen fenomenologien jeg kommer nærmest, vil det være en blanding mellom det Postholm (2010) henviser til som sosial – fenomenologisk og psykologisk. Innen den første vil jeg se på en gruppe individer og se hvordan deres sosiale interaksjon med miljøet utvikler en mening. I den psykologiske tilnærmingen ser jeg etter enkeltmenneskets opplevelser og erfaringer ut fra det samme fenomenet som flere opplever sammen. Jeg føler disse tilnærmingene beskriver hva jeg ønsket å gjøre under mine observasjoner og intervjuer med informantene.

Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) sier målet i fenomenologisk perspektiv blir for meg som forsker å få en større forståelse for innsikt i informantenes livsverden. For å kunne skjønne virkeligheten eller konteksten, må man forstå mennesket. Postholm (2010) sier det som observeres er et produkt av hva vi har lært. Bevisstheten vår om dette gjør det virkelig. I det vi erfarer nye ting, vil vår oppfattelse, mening og forståelse av noe videreutvikles. Vi befinner oss stadig i en utvikling i møte mellom egen bevissthet og den konteksten vi forholder oss til. Det vil si at jeg utvikler min forståelse og oppfatning av stemmen og barnehagelærere i det jeg er i dette prosjektet. Jeg har også et håp om at det kan ha ført til en motsatt virkning mot mine informanter. Da mener jeg at de kan ha startet å reflektere over seg selv og bruk av stemmen i hverdagen de forholder seg til. Håpet er at refleksjonene som skapes kan gi utvikling for meg, dem og mitt forskningsprosjekt. Jeg søker det Jacobsen (2005) kaller en holistisk tilnærming, hvor stemmevanskene må ses i et komplekst samspill mellom barnehagelærerne og hverdagen deres i barnehagen. Barnehagelærernes stemmebruk endrer seg i forhold til hvor de er og påvirkningene rundt.

3.2 Design

Jeg har i min forskning valgt å bruke casestudie med tverrsnittdesign, hvor feltobservasjon og samtaleintervju ble metoden jeg brukte for å samle inn det datamaterialet jeg trengte. Case kommer fra det latinske ordet *casus*, som betyr tilfelle. Det handler om å samle inn så mye data som mulig på et avgrenset fenomen (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Casestudie handler om å fokusere på det unike istedenfor det generelle ved en hendelse eller situasjon. Ofte bygger det på lite antall caser (Ringdal 2013). Studieobjektet er ved en slik studie avgrenset i tid og rom, for eksempel barnehagelærer i en barnehage over en kort periode. Det kan sies at man gjør en studie av en absolutt enhet, da jeg studerer enkeltindivider. Det er konteksten og den enkeltes handling innenfor denne jeg interesserer meg for (Jacobsen 2005). Det vil bli det som kalles en enkeltcasestudie med en analyseenhet, fordi jeg i min forskning tar utgangspunkt i å få informasjon fra en enkelt enhet,

barnehagelærere i en avgrenset institusjon, barnehage. Min forskning kan ses som en flercasesdesign også, siden jeg får informasjon fra flere enheter. Men det som gjør at jeg velger å kalle det for enkeltcasestudie, er at jeg har flere analyseenheter innenfor et system, barnehagen. Jeg setter ikke to barnehager opp mot hverandre (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Med utgangspunkt i at jeg har begrenset tid på min forskning, vil det å gjennomføre casestudie med tverrsnittdesign være det som egner seg best. Tverrsnittdesign handler om at man studerer realiteten på kun ett tidspunkt, eller finner ut de ulike fenomenene som varierer på det tidspunktet. Det positive er at jeg får resultatet der og da (Jacobsen 2005). Casestudier brukes ofte ved observasjon og åpne intervju. I en slik studie egner samtaleintervju seg, hvor jeg får det som er aktuelt for den enkelte i nåtid. Dataen i denne form for metode undersøkes og registreres bare en gang, og man slipper å gjøre flere oppfølgende undersøkelser (Ringdal 2013).

Ved min problemstilling ville det å gjøre feltobservasjon gi meg mulighet til å observere barnehagelærere og deres bruk av stemmen. Jeg har i observasjonene tatt utgangspunkt fra de kriterier som ble presentert i teoretiske rammer, om det er god stemme eller mulige vansker med stemmen. Ved å gjennomføre intervju etter en observasjon, kunne jeg få mulighet til å belyse årsaker eller synspunkter på hvorvidt stemmeproblemer kunne være en skjult vanske eller ikke. Informantene ga sine synspunkter på området og fortalte om sine opplevelser ved stemmebruk og eventuelle vansker. Med informasjonene jeg har fått kan jeg bruke aktuell teori for å belyse min problemstilling.

4 Metodevalg

Kvalitativ metode og kvalitativ forskning handler om å forstå deltakernes perspektiv. Det handler ikke om statistisk generalisering, men mer om å oppnå datamateriale som til slutt kan skrives ned og oppfattes som egne og parallelle erfaringer og opplevelser for leseren.

Situasjonen må virke kjent og gi impulser og bevissthet (Postholm 2010). Ved å ta utgangspunkt i kvalitativ design, håper jeg å ha funnet metodene som gir meg innsyn og forståelse rundt min problemstilling. Ved først å gjøre observasjoner og se hverdagen, vil jeg lettere kunne relatere meg til det de skal fortelle meg i et senere intervju. Jeg vil nå si noe om hvordan jeg har valgt ut mine informanter, tanker rundt metodene og hva eller hvordan jeg har gjort min innhenting av datamateriell.

4.1 Utvalg av informanter

Kvalitativ undersøkelse har til hensikt å få mest mulig kunnskap ut av et fenomen, og formålet ved utvelgelsen ble å finne ut om stemmevansker er en ukjent faktor. Ikke bare rekrutteringen ble klarlagt med utgangspunkt i min problemstilling, men også hva kriteriene for hva undersøkelsen skulle handle om ble tydelig. Jeg måtte gjennomføre det Johannessen, Tufte, Christoffersen (2010) kaller en strategisk utvelgelse, og tenke på en målgruppe for å finne de data jeg var ute etter. Jeg har med utgangspunkt i min problemstilling allerede satt kriterier for hvem jeg ønsker å gjennomføre min forskning mot, barnehagelærere. Jeg kunne valgt å gå mot alle barnehagelærere, dem i skolen og barnehagen, men valgte å se mot dem i barnehagen. Jeg har valgt informanter ifra en ensartet gruppe, med samme yrke og arbeidsplass. Siden der ikke skal finnes noen eventuelle stemmevansker blant dem jeg observerer og skal intervjuer, ble det gjort det som Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) kaller en tilfeldig rekruttering innenfor en målgruppe. Det betyr at antall og hvem det blir ikke alltid er klart før undersøkelsen starter.

Når det gjelder det som Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) kaller taktiske valg innenfor utvelgelse, måtte jeg tenke på hvor og mot hvem jeg ønsket å gjøre mine undersøkelser. Jeg fant en barnehage i en bykommune i Nord – Norge med mange avdelinger som base for mine observasjoner og intervjuer. Jeg gikk til barnehagen og gjorde en personlig rekruttering, med å gjennomføre samtale om prosjektet og utdeling av informasjonsbrev til styrer. Første samtale med styreren var en redegjørelse om mulighet for å gjøre observasjon og intervju med ansatte vedrørende stemmevansker i barnehagen. Videre måtte jeg innhente en godkjenning fra kommunen ved assisterende rådmann om å godkjenne prosjektet. Da

godkjennelse fra barnehage og kommune var i orden, rekrutterte styrer via et ledermøte i barnehagen fire barnehagelærere til prosjektet. Jeg fikk en barnehagelærer som jobber med barn fra 0-3 år, to fra aldersgruppen 3 – 4 år og en i aldersgruppen 5 – 6 år. Jeg hadde kjennskap til en av informantene fra tidligere. Selv om dette kunne få innvirkning på troverdighet i forhold til min forskning, føler jeg informanten greide å gi de opplysninger som kunne gis uten påvirkning fra min side. Jeg måtte være bevisst på at mitt kjennskap ikke måtte få innvirkning på datamaterialet som skulle samles inn.

Observasjonene håpet jeg ville gi meg en antakelse om jeg måtte øke eller minske antallet informanter. Dette er fordi jeg skal ha mulighet til å se etter de kriterier som ligger til grunn for observasjon (jamfør hva kan kjennetegne stemmevansker). Det viste seg at fire informanter var nok i forhold til min undersøkelse. Jeg har valgt å gå i dybden på få og heller ha mulighet til å gå tilbake til informantene og få mer data om det er noe jeg lurer på. Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) sier det er mulig fordi alle informanter ikke vil få samme status i en undersøkelse. Noen vil gi mer informasjon enn andre i intervju, og kan da følges opp med flere intervjuer.

4.2 Feltobservasjon

Jeg valgte denne type metode for å komme nærmere fenomenet jeg ønsket å gjøre en forskning på. Metoden egner seg også godt for å få direkte tilgang til det jeg ønsker å undersøke. Ved å se på de enkelte ordene felt og observasjon, vil man få bedre forståelse for hva jeg gjorde. Felten handler om å gå inn til fenomenet som er utgangspunkt for observasjonen, her barnehagelærer i barnehage. Jeg som forsker fikk observere barnehagelærere i ulike naturlige settinger, ute, inne og sammen med voksne og barn. Jeg fikk en førstehåndserfaring med det jeg var ute etter. Til daglig brukes observasjon om det å se, oppdage eller følge med på noe. I forskningsperspektiv handler det om å tilegne seg ny kunnskap om noe, for så å sette dette i system (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

Observasjonene jeg gjorde ble en form for springbrett for å finne grunnlag for intervju. Jeg gjorde to besøk, med en observasjon hver gang av hver informant. Da følte jeg grunnlaget for det som skulle bli data var stort nok innen observasjonsdata. Jeg gjennomførte observasjonene tidlig og sent i uken, samt varierte på tid på døgnet for å høre/se om stemmen hadde endret seg. Jeg brukte omtrent tretti minutter ved hver observasjon av de fire informantene. Informantene fikk ikke vite hva jeg så etter i observasjonen. Dette for at det ikke skulle påvirke mine observasjoner.

Dataene vil mest sannsynlig bli preget av det som kalles strukturert observasjon, da jeg har kriterier i bruk av stemme jeg ser etter. Det vil si at jeg observerer og registrer (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Jeg formet selv og brukte et trackingskjema med mulighet for manuelle notater ved siden av. Trackingskjema fungerte greit og var til stor hjelp, ved at jeg kunne bruke minus og pluss som tegn på det jeg observerte. Jeg valgte å ta notater underveis slik at jeg ikke skulle glemme noe av det jeg så utenom trackingboksene, og observasjonen følte mer systematisk slik. Jeg tenkte notatene og stikkordene kunne virket uforståelige, og noe kunne blitt glemt, om jeg skulle gjort dem i etterkant av observasjonene. Ved å få korrekt data vil jeg også lettere kunne begrunne eller analysere/tolke mine funn opp mot teori senere (Jacobsen 2005). Notater fra feltundersøkelser kan også ifølge Ringdal (2013) greit la seg kombinere med den andre metoden jeg har tenkt å bruke, intervju. Etter at observasjonene var gjennomført fikk de av informantene som ønsket det, mulighet til å se punktene ved trackingskjema på hva jeg observerte. Ingen av observasjonsresultatene ble vist informantene.

4.2.1 Observatørrollen

Rollen som observatør under feltundersøkelsen var som deltakende/tilstedeværende observatør. Men jeg var selv i liten grad deltakende i samhandlingen til dem i felten. Jeg engasjerte meg ved små samtaler med barna, og innimellom med de voksne. Jeg ønsket at observasjonene skulle være åpne for informantene. Det vil si at de som ble observert fikk på forhånd vite hvorfor jeg var der (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Å ha en åpen rolle er det mest etisk forsvarlige innen forskning. Det gir meg som forsker nærhet til det jeg vil forske på, samt innsideperspektiv. Det kan også hjelpe på resultatet av innsamling av data å være åpen. Det er lettere å oppnå kontakt og skape tillit, selv om dette kan ta tid. Det eneste som kan være en negativ side ved å være åpen observatør ved feltarbeid, er at mine besøk/observasjoner kan bli utsatt for kontrolleffekt. Det vil si at de som observeres kontrollerer hva jeg skal få se (Ringdal 2013). Derfor fikk de informasjonsskriv på forhånd med mulighet til å lese om emnet, dette for å trygge dem ved de etiske aspektene ved min forskning. Jeg stilte meg selv også til disposisjon for spørsmål og undring hele tiden.

4.3 Intervju

Kvalitativ forskningsintervju defineres av Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010,135) slik: «det er en samtale med struktur og et formål (...) intervjueren stiller spørsmål og følger opp svar fra informanten (...) formålet er ofte å forstå eller beskrive noe».

Jeg valgte å bruke intervju for å kunne få en nærmere forståelse av hva/hvordan barnehagelærere tenker om stemmen. Slik kom jeg også nærmere et svar på problemstillingen min om stemmevansker kan være en skjult vanske eller ikke. Intervjuene ga meg en beskrivelse av det Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) kaller informantens hverdagsverden. Ifølge Brinkmann og Tanggaard (2012) vil informasjonen fra intervjuene gi meg et innblikk i den enkelte informants ståsted i forhold til aktuelle tema. Jeg vil aldri vite nøyaktig hvordan intervjupersonen opplever situasjonen. Men jeg som forsker fikk ved intervjuene en opplevelse fra et tredjepersonperspektiv. Jeg må nå etter intervjuene så nøyaktig som mulig gi en velinformert skriftlig fremstilling av informasjonen jeg fikk.

Intervjutyphen jeg har valgt å bruke i denne forskningen er samtaleintervju. Formålet til samtaleintervju (dybdeintervju) er å innhente informasjon, og ikke teoretiske variabler. I samtaleintervju ses informanten som kunnskapskilden og den som har livserfaringer i det jeg ønsker å få innsikt i. Samtaleintervju er bygd opp ved at jeg har en intervjuguide med åpne spørsmål. Jeg vil da kunne være mer fleksibel i forhold til rekkefølgen på spørsmålene jeg stiller. Sjelden stilles spørsmålene på samme måte til hver informant, da en informant kan ha svart på et spørsmål som kommer senere i intervjuguiden, men de mest sentrale spørsmålene vil jeg likevel stille likt til alle. Dette så jeg som positivt ved denne typen intervju, da jeg får rom for improvisasjon. De åpne spørsmålene utfordrer også til mer utdypende svar. (Ringdal 2013). Det blir det som på fagspråk kalles et intervju med semistrukturert utgangspunkt. Ved et semistrukturert intervju vil innsamlingen av data bli tydelig og klar for begge parter, både meg som intervjuer og informanten (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

På forhånd spurte jeg den enkelte om det var greit å bruke lydopptak, noe alle var positive til. Jeg hadde ved et tidligere prøveintervju fått testet ut lydopptaket og hvordan dette fungerte, så jeg følte meg sikker på å bruke dette hjelpemiddelet. Jeg mente også det kom til å gi meg stor nytte i etterkant av intervjuene. Jeg informerte om at data jeg samlet inn ville anonymiseres, slik at ingen andre enn jeg som forsker vil vite hvem informant er og hvor jobber. Intervjuene ble gjennomført i barnehagen midt på dagen. Jeg hadde i utgangspunktet beregnet en time til hvert intervju, men så allerede ved gjennomføring av prøveintervjuet at det tidsaspektet var i overkant lenge. Prøveintervjuet varte i omtrent tjue minutter, og jeg regnet med at hver av disse fire intervjuene ble å vare mellom ti og tjue minutter. Dette viste seg å stemme. Jeg tok et valg om at informantene ikke fikk se spørsmålene på forhånd, da jeg ikke ønsket at de skulle forberede seg til intervjuene. Jeg ønsket å møte deres refleksjoner og tanker der de var akkurat i øyeblikket. Spørsmålene fungerte greit ved prøveintervjuet, men jeg var fortsatt

spent på hvordan de ville fungere ved neste intervju. Ved første intervju fulgte jeg intervjuguiden og stilte oppfølgingsspørsmål der det ble naturlig. Jeg så at noen av spørsmålene ble nokså lik i formulering, og at informanten kunne svare på et spørsmål før det kom opp. Jeg valgte da å hoppe over spørsmål jeg følte informanten hadde svart på. Til neste intervju endret jeg noe på formulering på enkelte av spørsmålene, der jeg følte de hadde blitt for lik ved forrige intervju. Dette fungerte greit ved de tre neste intervjuene. Jeg hoppet fortsatt over spørsmål som jeg følte informanten hadde svart på ved forrige spørsmål, og stilte oppfølgings – eller oppklaringsspørsmål der jeg følte det ble naturlig. Jeg fikk samme og like mye informasjon fra den første informanten som de tre neste. Dette gjorde at jeg ikke trengte gå tilbake til informant en med oppfølgingsspørsmål, selv om spørsmålene var blitt endret. Det var spennende å gjennomføre intervjuene, da informantene ga meg mye. Jeg valgte å gi informantene mulighet til å komme med innspill på slutten av intervjuene, om det var noe de selv ønsket å fortelle i forhold til stemmebruk, som jeg ikke hadde spurt om. De fleste kom med noen tanker. Jeg var glad jeg gjorde det, for da fikk jeg høre at det var startet en refleksjon over stemme og stemmebruk allerede.

Det ble lettere for meg å holde fast ved et tema og hjalp meg som intervjuer i intervjusituasjonen når jeg hadde en intervjuguide. Det viktigste ved denne forskningen er å få informasjon rundt bruk av stemme i barnehage, og få belyst min problemstilling gjennom spørsmål til informantene. Det at jeg hadde møtt personene tidligere ved at jeg har observert dem, tror jeg kunne ufarliggjøre intervjusituasjonen noe. Jeg ble ikke en fremmed som bare kom inn og stilte mange spørsmål om noe så personlig som stemmen. Jeg fikk på et tidligere tidspunkt startet å bygge en form for tillit til dem, ved å ha samtale med dem og være respektfull overfor deres arbeid. Det handler ofte om å bygge opp tillit fra starten og vise dem at de har mye kunnskap og informasjon som jeg ønsker å komme nærmere inn på. Informantene fikk mulighet til å si noe om hvor de ønsket at intervjuet skulle skje, da det beste var at de følte trygghet i denne situasjonen.

Ringdal (2013) sier at ved samtaleintervju er det normalt å bruke lydopptak og notere underveis. Jeg valgte å bruke dette hjelpemiddelet. Dette er jeg glad for, fordi det gjorde det lettere for meg å få med informasjonen som blir gitt. Jeg fikk også gi informantene min fulle oppmerksomhet, og følge deres tankegang. Oppfølgingsspørsmål ble også lettere å komme med, da jeg slapp å gjøre så mange notater. Det hjalp meg også i transkriberingsprosessen etterpå, da jeg så at små ord og tonefall ville blitt borte om jeg hadde gjort manuell notering. Jeg gjennomførte transkribering rett etter hvert intervju, noe som gjorde det lettere. Dette var

fordi intervjuene ennå var ny, og jeg husket prosessen. Jeg ser nå heller ikke noe behov for å gjøre et intervju nummer to med noen av informantene.

Tanken slo meg at en del av intervjuet startet underveis i observasjonsprosessen, da informantene allerede da begynte å gi meg nyttig informasjon i forhold til refleksjon over sin stemme og stemmebruk. Jeg måtte være fleksibel og tenke at observasjon og intervju går sammen.

4.4 Validitet og reliabilitet

Ifølge Thagaard (2009) handler validitet om bekræftbarhet, og knyttes til kvaliteten i de tolkningene som gjøres av datamaterialet som hentes inn. Hun mener også det handler om hvorvidt prosjektet gir god nok innsikt i det som ønskes belyst. Måler prosjektet det som det vil måle, og kan det støttes opp av andre undersøkelser? Jeg velger her i min forskning å bruke begrepet validitet, da det er det begrepet som benyttes i de fleste faglige tekster rundt metodeundersøkelsens tolkning av ønsket måloppnåelse av resultat. Ifølge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) må ikke validitet oppfattes som noe absolutt, om data er valid eller ikke, men mer som et kvalitetskrav som kan være tilnærmet oppfylt. De mener videre man ikke kan se de data som samles inn som selve virkeligheten, men mer en representasjon av den. Det handler da om hvor godt, eller relevant, data representerer fenomenet.

Det viktigste for meg i min valideringstolkning, har vært å se om data jeg har samlet inn ville svare på problemstilling og forskerspørsmål, samt om jeg hadde et godt nok utvalg til å gi meg svar på det jeg ønsket å finne. Dette er noe jeg selv mener jeg har oppnådd ved min forskerprosess, jeg har forskbart materiale. Mitt utgangspunkt ved å bruke kvalitativ forskning var å komme nærmere informantene og deres stemmebruk i hverdagen, og hvor bevissthet og refleksjon var i forhold til stemmevansker hos barnehagelærere. Jeg føler problemstillingen gjorde det mulig for meg å gjøre en liten forskning. Og ved hjelp av forskerspørsmål jeg har laget i forbindelse med min problemstilling, fikk jeg svar i mine data på problemstillingen. Svarene i intervjuene og observasjonene kan knyttes opp mot teori og funn i litteratur og forskning. Foruten å få svar på spørsmål i intervjuguiden, har informantene også gjort flere refleksjoner utover områder jeg ikke har spurt direkte om. Det har derfor ikke bare vært det Jacobsen (2005) kaller en førende forskning for videre opplysninger som ønskes å få mer informasjon rundt. Jeg har kommet nærmere informantens egentlige oppfatning av et fenomen. Det at funnene kan gi en relevant beskrivelse som kan virke fornuftig og relevant

for andre personer, her innen feltet barnehage, er i følge Jacobsen (2005) viktig i bekreftelse av validitet i forskning.

Jeg mener også jeg har rett kilde for å svare på mine spørsmål, ved at jeg har vært i en barnehage og rekruttert fire barnehagelærere. Jeg vil få det Jacobsen (2005) kaller en førstehåndskilde som kan referere til seg selv og egne erfaringer og opplevelser ved stemme og stemmebruk. Jeg har ikke fått opplysninger via andre om noen. Det at barnehagelærerne sitter med erfaring innen yrket, gjør at de sitter med informasjon om området som forskes på. En videre styrking av validitet er at der er fire ulike eller uavhengige kilder. Dette er noe av hovedpoenget med kvalitativ forskning (Jacobsen 2005). Det at informantene jobber på samme enhet, men ved ulike baser eller avdelinger, gjør at de vil ha samme utgangspunkt på hva barnehagen har av fokus på stemme. Muligheten til å påvirke hverandres svar vil være tilstede ved å ha samlet alle kilder ved en enhet. Men det viser seg i mine funn at dette ikke har skjedd. Jeg fikk både ulike og like beskrivelser fra informantene rundt fenomenet stemme. Dette ses som et godt tegn innen forskning og gir meg det Jacobsen (2005) kaller en gyldig beskrivelse av fenomenet jeg forsker på.

Når det gjelder reliabilitet sier det noe om troverdigheten til forskningen (Thagaard 2009). Det handler om at jeg som forsker må utføre forskningen min på en tillitsvekkende måte. Her tenkes på hvordan data er samlet inn og hva som skjedde underveis i innsamlingen. Jeg som forsker må tenke at der vil kunne finnes feilkilder, både i mitt datamateriale og i min teoretiske ramme. Derfor har jeg prøvd å hente litteraturen fra flere ulike kilder, for å få et bredere perspektiv. Det at jeg har to ulike metoder, styrker mine funn ved at jeg kan sammenfatte eller sammenligne noen av funnene mine opp mot hverandre. Ifølge Jacobsen (2005) er det en styrke ved reliabiliteten til forskning, fordi man oppnår flere vinklinger ved et fenomen. Det er lettere å oppnå et helhetlig bilde.

Informantene virket heller ikke å være påvirket av min tilstedeværelse i observasjonene. Det vil si, jeg mener de ikke påvirket sin stemmebruk på en slik måte at kontekst eller fenomenet stemme ble endret. Det at informantene selv valgte tidspunkt og sted for intervju, gjorde at det opplevdes stor trygghet under intervjusituasjonen. Informantene virket avslappet og interessert i spørsmålene. De ga gjerne lange refleksjoner rundt spørsmål, og fortalte mer enn det som ble spurt rundt. Jeg vil ikke kunne si med sikkerhet at informantene ikke har gitt meg ukorrekte opplysninger. Men jeg velger å tro ut fra det jeg har observert og de funn jeg har gjort ved datamaterialet, at de har vært så ærlig de kan i forhold til egen refleksjon. Det eneste

som kan komme inn som svekkelse ved reliabilitet og validitet er at uttrykk som stemmevansker og andre faglige begreper ved stemme kunne bli vanskelig for informantene å bruke i sin forklaring og refleksjon. Jeg var bevisst dette før forskningen startet og visste dette kunne begrense noen av refleksjonene. Likevel følte jeg det ikke påvirket mitt datamateriales substans og tilknytning til de spørsmål jeg hadde før jeg startet forskningen. Informantene brukte andre begreper, og jeg ba om mer refleksjon eller beskrivelse av begreper de brukte. Dette for bedre å forstå. Men jeg ser at det ved begreper rundt stemme kan være en svakhet ved empiriens validitet.

Det siste generalisering, kaller Thagaard (2009) for overførbarhet. Kan resultatet man får gjelde andre steder eller situasjoner? Dette er som regel uaktuelt i kvalitative studier på grunn av at antall enheter/informanter er for få til å kunne generalisere. Jeg vil i min forskning ikke kunne generalisere frem et svar og si at barnehagelærere opplever stemmevansker som en skjult vanske. Det har jeg for få informanter til å gjøre, samt for lite geografisk område. Jeg vil kun få belyst mitt spørsmål om der finnes en eventuell vanske eller ikke i forhold til de informantene jeg involverer i prosjektet. Min gruppe informanter er valgt ut fordi de var spesielt interessante, barnehagelærere i barnehage som kunne gi informasjonen jeg trengte. De kan ikke være stemmen til alle barnehagelæreres erfaringer og opplevelser rundt stemme. Jeg vil kun få mulighet til å gjøre det som Jacobsen (2005) kaller en teoretisk generalisering – fra empiri til teori på de funn jeg finner hos de fire. Det vil si at jeg generaliserer ut fra et mindre utvalg undersøkelsesenheter, mine fire informanter, til et mer teoretisk nivå.

5 Etske betraktninger

Før jeg begynte mitt forskningsprosjekt måtte jeg søke Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) om tillatelse til å gjøre de ulike undersøkelser som er nødvendig for å gjennomføre denne masteroppgaven. Jeg fikk godkjenning til å gjennomføre intervjuene og observasjonene i barnehagen. Det eneste NSD ønsket, var at foreldregruppene til de avdelingene hvor barnehagelærerne ble involvert i min forskning, skulle informeres om at der kom noen inn og gjorde observasjoner og intervju av barnehagelærerne. Dette laget styrer og barnehagelærerne et skriv om.

Informantene ga samtykke etter å ha lest informasjonen jeg ga dem ved informasjonsskrivet. De skrev under på informasjonsbrevet og ga meg informert samtykke til både å observere og gjøre intervju med dem. Informert samtykke ble gitt, ved at informanter fikk

informasjonsbrev som inneholdt mine mål ved prosjektet, metoder jeg ville bruke og hvordan jeg skulle bearbeide og presentere forskningen. Det ble også opplyst hvordan den enkelte informant ville få betydning for å belyse min problemstilling. I brevet fortalte jeg at alt datamateriell anonymiseres og data behandles med respekt. Det vil si at ingen utenforstående vil få tilgang til opplysninger som vil knytte den enkelte informant opp mot funn som ble gjort. Materialet vil makuleres etter prosjektets slutt (Dalen 2011). Dataene jeg har fått er lagret forsvarlig og uten innsikt for andre, de vil også etter prosjektets slutt makuleres. Informantene fikk opplyst at de kunne trekke seg når som helst i løpet av prosjektet om de ønsket det, om det er før, under eller etter intervju. Dette er ifølge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) viktig å klargjøre. Til nå har ingen av informantene trukket seg fra min forskning. De har fått beskjed om at de kan kontakte meg når som helst om det er noe de lurer på.

Informantene vil få mulighet til å lese gjennom ferdig bearbeidet intervju, om ønskelig. Dette for å avklare eventuelle misforståelser og sikre at jeg har fått informantenes oppfatninger og tanker riktig. Dette for å vise at deres meninger er viktig for meg å få korrekt frem i forskningen. Deres mening skal ha betydning for resultatet. Informantene har også fått tilbud om å lese det ferdige resultatet av masteroppgaven. Det viktigste er at den enkelte kan trekke seg når som helst i løpet av prosjektet. Jeg vil også stille meg disponibel om de ønsker å ta kontakt med meg i forhold til spørsmål om min oppgave (Postholm 2010).

Å ha etiske betraktninger innebærer at jeg som forsker tenker etisk før, underveis og etter at jeg har vært på forskningsfeltet og gjort samtaler med informantene. Det handler om å være bevisst min rolle og det ansvar jeg har overfor min egen forskning og dem jeg involverer. Det innebærer at der ligger god nok informasjon om forskningsprosessen på forhånd til informantene. Det vil noen ganger være vanskelig å gi fullstendig informasjon når man har semistrukturert intervju. Dette fordi informantene kan bringe inn tema eller synsvinkler jeg ikke har tenkt på, og kan påvirke min forskning. Det er derfor viktig at de ser at dette blir en del av samtykket. Jeg må selv vite hva jeg ønsker å oppnå og har som forskningsfokus. Dette innebærer hvordan innsamling av data skal foregå, og hva jeg krever av informantene. Informasjon er med på å bygge opp tillitsforhold til informantene. Jeg må vise respekt for deres interesser, tanker, handlinger og verdier. Respekt og tillit må også vises om informantene uttrykker ubehag med å dele informasjon om noe. Jeg må tenke på hvordan spørsmål blir stilt, slik at spørsmålene ikke blir for ledende eller mot min oppfattelse. Det

gjelder også ved observasjonene, at jeg ikke tillegger handlinger som ikke forekommer (Postholm 2010).

Jeg må behandle forskningsobjektet i henhold til min bevissthet rundt egen forforståelse. Jeg må vise respekt for andre forskere sitt arbeid. Sist men ikke minst handler det om at jeg bruker teoretiske kilder korrekt i forhold til mine analyser og tolkninger opp mot resultat jeg kan finne.

6 Presentasjon, analyse og tolkning av data

Ved kvalitativ metode må jeg som forsker være oppmerksom på at jeg kommer inn med forforståelse for det som forskes på. Forforståelse er viktig for min oppfattelse om virkeligheten, men den kan også ha farget det jeg ser i svarene jeg har fått (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Jeg har i min forskning hatt fokus på dette, og hatt det som kalles en deduktiv tilnærming til det jeg har gjort. Jeg gikk ut i feltet med liten mening om det jeg skulle forske og samle informasjon om. Det var opp til meg som forsker hvordan de kvalitative data ble reflektert over og representert (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Jeg ser og ønsker at min analyse og tolkning av datamaterialet har et hermeneutisk og fenomenologisk analyseutgangspunkt.

Siden jeg har casestudie med tverrsnittdesign som utgangspunkt for min forskning, har jeg gjort en analyse som fant det generelle fra alle mine fire enheter. Jeg valgte å bruke Johannessen, Tufte og Christoffersens (2010) faglig analyseutgangspunkt som kalles et tverrsnittbasert og kategoribasert inndeling av data. Jeg valgte å bruke deres tilnærming og analyseverktøy, fordi jeg mener det ga meg et strukturert og systematisert tilnærming til mitt datamateriale i analyseprosessen. Jeg har sett på flere teoretikere sitt analyseutgangspunkt for å finne hva som passet best for meg. Måten å analysere data på, innen faglige tilnærming i forhold til transkribering, kodeprosess og kategorisering kan ses som lik hos flere teoretikere. Som for eksempel hos Dalen (2011) og Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010). Men det som skiller dem er Dalens (2011) bruk av begrepene *experience distant* og *experience near* som et tillegg i fortolkningsprosessen. Hun mener da det som i intervjusettingen ses som «near», er det informanten omtaler som konkrete forhold og deres fortolkning rundt dette. Dette blir sitater og utskrifter i videre tekst. Det som er «distant» er hva forskeren tolker av hendelser og opplevelser. Videre bruker hun dette for å knytte det som kommer frem opp mot teoretiske rammer. Denne prosessen følte jeg ble en for omfattende prosess å sette seg inn i, i forhold til kun kategorisering. Jeg valgte derfor ikke å bruke Dalens (2011) faglige tilnærming i min analyseprosess. Selv om jeg kommer til å bruke sitater i min fremstilling av funn og analyse, har jeg ikke brukt en slik prosess som Dalen (2011) beskriver. Det å trekke frem sitater fra observasjoner og intervju for å synliggjøre det som kom frem, ses som en faglig tilnærming i analysen hos flere teoretikere enn hos bare Dalen. Postholm (2010) mener bruk av sitater kan ses som et analyseverktøy som løfter frem informantenes stemme i teksten og tydeliggjøre deres tanker.

6.1 Analyseprosessen

Etter at intervjuene var gjennomført startet jeg første prosessen i analysearbeidet med å transkribere alle lydfilene ned til tekst. Dette ble første fase i å gå dypere ned i mitt datamateriale (Dalen 2011). Bevissthetsprosessen med hva mitt datamateriale egentlig inneholdt startet jeg allerede nå. Etter at jeg hadde transkribert alle intervjuene, begynte jeg å se på helheten av mitt datamateriale. Jeg gjorde min første fortolkende lesing, hvor jeg fant ut hva jeg mente data betydde og representerte. Jeg gjorde det Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) kaller å finne det meningsbærende i dataene mine. Jeg skilte deretter ut det jeg mente var relevant og ikke relevant for min problemstilling og forskerspørsmål. Dette var den første kodingsprosessen. Videre startet jeg å kode og gi tema eller begreper til det jeg følte beskrev hva informantene hadde sagt eller reflektert rundt ved hvert spørsmål. Jeg gjorde nå en indeksering av datamaterialet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010). Da jeg hadde gjort det med alle intervjuene, så jeg om der var begreper som gikk igjen hos de ulike informantene. Jeg så etter mønstre, regulariteter og system. Jeg tolket det de ulike informantene la i de ulike kodene og sammenfattet det i en mer fortettet tekst. Jeg gjorde en kondensering av teksten. Videre så jeg på tekstene og kategoriene, og satte dem videre opp i større overordnede kategorier for å finne ut hva kategoriene egentlig handlet om. Da kunne jeg starte en sammenfatning av det jeg hadde funnet. Til slutt fant jeg perspektiver i det som var i datamaterialet, og gjorde en fortolkning og refleksjon opp mot teori som er presentert i de teoretiske rammene (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

Ved observasjonene hadde jeg en noe lignende fremgangsmåte, ved at jeg gjorde en helhetlig vurdering av hva jeg hadde observert. Jeg startet videre å se om der var noen trackingpunkter med anmerkninger som gikk igjen hos de fire informantene, og om der var trackingpunkter som ikke var gjort noen observasjoner ved. Jeg skilte det som ble gjort som funn og ikke funn, i forhold til relevans for hva jeg skulle presentere i datagrunnlaget. Videre kunne jeg bruke funnene opp mot det som kom frem i intervjuene rundt egen stemme. I analyseprosessen har jeg sett om der er noen sammenfatning eller uregelmessigheter i det som ble observert, og de beskrivelser informantene har av egen stemme.

Jeg har valgt å dele mine funn og tolkninger eller refleksjoner opp i to separate kapitler, datapresentasjon og resultatanalyse, for å gi oppgaven bedre struktur og oversikt.

6.2 Datapresentasjon

Jeg har valgt å dele datapresentasjonen opp i underkapittel, hvor hvert kapitteles overskrift vil representere hva funnene handler om. Jeg velger å kalle informantene for informant a, informant b, informant c og informant d.

6.2.1 Observasjon av stemmen

Forskningen fra Sverige av barnehagelærere og deres stemmebruk gjorde meg inspirert til å gjøre en egen liten observasjon på barnehagelærere og deres stemme. Jeg hadde ikke utstyr eller mulighet for å gjøre en slik undersøkelse som den svenske forskningen har gjennomført. Men jeg kunne gjøre observasjoner av de fire informantene, ved å se om jeg kunne oppfatte endring av deres stemme i løpet av to observasjoner på en uke. Jeg gjennomførte mine observasjoner ved hjelp av et trackingskjema som inneholder punkter på symptomer eller faresignaler før en stemmevanske kan utvikle seg. Det er symptomer jeg ikke kunne se etter i mine observasjoner, som dem man kjenner muskulært som smerte på eller i kroppen. Mange av de ulike symptomene som Lindestad og Södersten (2008) og Ericson m.fl.(2012) også refererer til i de teoretiske rammene, var ikke observerbare i min undersøkelse. Jeg måtte derfor trekke ut det jeg kunne se eller høre. Trackingskjemaet ser slik ut:

Tracking skjema

Tidlig / sen dag / uke								
K	Svak styrke på stemme	Heshet	Kremting	God styrke på stemme	Økning stemmestyrke ved støy	Kroppsholdning/ pust	Anstrenge stemme/ mye press	Luftfylt stemme
o								
d								
e								

Jeg vil i presentasjonen av funn ta utgangspunkt i de områder som jeg gjorde interessante observasjoner ved. Det var fire trackingpunkter som ikke ble gjort noen registreringer ved. Disse er luftfylt stemme, anstrenge stemme/press, kroppsholdning og heshet. De vil derfor ikke bli nevnt videre i funnpresentasjonen.

I starten virket alle informantene oppmerksom på at det foregikk en observasjon, men de kom raskt inn i den daglige rutinen etterhvert. Idet jeg skulle starte observasjonen av første informant, kommenterte denne:

«Du får nu bære observere. Æ veit nu ikkje ka du e ute etter. Detta med stemme og stemmebruk har æ aldri tenkt over før. Kanskje nu.»

Første observasjon ved tidlig dag og uke var det kun informant a og b som ble gjort funn ved. Informant c og d hadde ingen funn ved noen av trackingpunktene. Det ble observert kremting tre ganger ved informant a. Etter tredje kremting drakk informanten kaffe og kremtingen stoppet. Ved informant b observeres en noe hurtigere pust, som enkelte ganger kunne ses opp i mot brystregionen og ikke ned i magen. Dette ble observert i starten av observasjonen, når informanten aktiviserte flere barn samtidig og forflyttet seg en del rundt i rommet. Jeg merket også noe endring av stemmen når det var antydning til støy, stemmen ble noe lysere i frekvens og høyere i volum. Informanten bekreftet mine observasjoner og uttalte selv etter observasjonens slutt:

«Æ merke når vi e mindre voksne at stemmen min endre sæ. Æ høre nu at den e litt lysare. Det e når vi e mindre voksne at det kan bli litt meir stress.»

Da jeg skulle gjennomføre de siste observasjonene ved sen dag og uke, hadde en av informantene gjort seg noen refleksjoner siden første observasjon. Idet jeg skulle starte med observasjonen, sier informanten:

«Æ har blitt bevisst det med stemmen nu, men kanskje ikkje bære min stemme. Æ e blitt meir bevisst på kem som dræg opp støynivåe. E det mæ eller de rundt?»

Ved de siste observasjonene var det kun en av fire det ikke kunne registreres noen funn ved på trackingpunktene. To av fire økte stemmen noe når det ble støy, stemmene rundt økte i volum eller informantene ønsket å rette oppmerksomhet mot noe. De to fikk også en noe lysere frekvens på stemmen ved økning av volum. Jeg spurte en av informantene som hadde blitt registrert en noe lysere stemmefrekvens ved, om den merket noe selv med bruk av stemmen. Informanten bekreftet det jeg hadde observert. Informanten oppdaget selv at stemmen ble lysere og økte i volum/styrke når det ble flere barn og mer støy. Den tredje informanten hadde en liten økning på volum, men stemmen virket noe svak i styrke. Det ble brukt mye tegn og kroppsspråk sammen med stemmen når dette skjedde. Informanten med svak styrke på stemmen var etter observasjonens slutt interessert og undrende til mine observasjoner. Siden observasjonene var over, kunne informanten få vite hva jeg hadde sett etter i mitt trackingskjema. Etter at informanten hadde sett overskriftene på trackingskjemaet, kommenterte informanten:

«Æ kjenner æ har en svak stemme. Æ har ikkje den samme styrken på stemmen som æ hadde før.»

Ved pust er det, som nevnt, kun en av informantene som hadde antydning til costalpust når det ble mer aktivitet og støy ved begge observasjonene. Resten hadde abdominalpust.

Informantene varierte stemmen fint i volum og frekvens i forhold til normal bruk ellers i observasjonene.

6.2.2 Egen stemme

Ved beskrivelse av egen stemme gjorde jeg et funn som skilte seg mer ut fra de tre andre. Informanten beskriver en stemme som oppleves som endret og smertefull ved bruk. Det ble også gjort et funn som viser et avvik i forhold til en av observasjonene jeg gjorde. Hvor en av informantene oppfatter sin egen stemme annerledes i støy, enn hva som ble observert. Jeg vil kommentere mer om disse to funnene.

I beskrivelse av egen stemme er alle informantene innom hvordan stemmen er i bruk. I tre av funnene er det ingen beskrivelse av normal stemme, men mer om hvordan egen stemme ønskes å bli oppfattet, blir i bruk og påvirkes av ytre faktorer. To av informantene er inne på områdene miljø og kontekst, og hvordan påvirkninger til stemme kan styre og styres av stemmen. De ønsker begge at stemmen skal oppfattes som rolig og lav i samtale og relasjon med andre. Ved å være bevisst egen stemme og bruk mener de stemmen kan styre kontekst og miljø rundt. De beskriver ytre faktorer som stress og hektisk hverdag som noe som endrer stemmen, mens en av dem legger til engasjement som enda en faktor. Begge opplever at stemmen øker i volum på grunn av disse faktorene. Når det gjelder frekvens, har en av dem ingen refleksjon om stemmen er lys eller mørk i frekvens ved påvirkning av ytre faktorer. Det er kun i samspill og lek med barn dette reflekteres over. Den andre informanten derimot ser det å beskrive egen stemme som vanskelig, men mener stemmen er mørk og uten endring i frekvens ved volumøkning. Ved observasjonen har informanten som beskriver stemmen som mørk og uten endring i frekvens ved volumøkning, en lysere frekvens når styrke settes på stemmen i støy/stress. Det var samme informant som kommenterte at stemmen ble lysere og fikk mer volum når det ble mer stress på grunn av færre voksne.

Den tredje informanten beskrev stemmen mer i bruk, ved å beskrive en stemme med mye kraft når det var behov for det. Det var også den eneste informanten som kom inn på begrepet normal eller vanlig stemme, men kom i tvil idet beskrivelsen av den vanlige stemmen skulle gjøres.

«(...) men min vanlige stemme når æ prate heilt vanlig, så e den vel...æ veit ikkje korsn æ skal beskrive den...æ har egentlig aldri tenkt over det...den e nu sånn den e...»

Informanten viste tydelig et forvirret ansiktsuttrykk når denne uttalelsen kom. Dette var noe som ikke var enkelt å beskrive, eller hadde vært så mye reflektert over. Informanten reflekterte videre på egen stemme om hvordan den blir om den endres:

«Det e vel kanskje de rundt som høre stemmen min som kan uttale sæ om det, men vi har nu aldri hatt noe fokus på det, så vi har nu de stemman vi har og...æ veit ikkje...»

Ifølge informanten er det kanskje de rundt som kan vite at det er skjedd noe med stemmen. Hvordan den enkeltes stemme er har det aldri vært fokus på ifølge informanten. Den enkeltes stemme blir aldri noe som reflekteres over. Å skulle beskrive egen stemme kan ut fra informanten bli vanskelig, siden det er de rundt som kan uttale seg om det.

Informant d startet sine refleksjoner om egen stemme allerede ved siste observasjon jeg gjorde, da det kom frem at informanten mente stemmen ikke hadde den samme kraften som tidligere. Da informanten ble bedt om å beskrive egen stemme, ble dette sagt:

«ehh... ja,korsn æ oppleve den ja, det e litt sånn opp og ned, noen ganga synes jeg at det e litt vanskelig og...og...at stemmen har forandra seg...men det kan være alderen...æ veit ikkje...»

Ved første uttalelse påpeker informanten at noe har endret seg med stemmen, og ser seg selv og sin alder som en mulig årsak til at stemmen er blitt som den er blitt. Jeg ba informanten beskrive hva vanskelig betydde.

«ja... noen ganga... såeh, e det faktisk vondt når jeg snakker og snakker mye, blir altså her (peker hvor det blir vondt)»

Informanten peker på halsen, og viser det blir vondt på siden av halsen. Jeg ba videre informanten beskrive nærmere hva som hadde forandret seg med stemmen. Stemmen til informanten opplevdes nå som mindre sterk, og muligheten til å sette kraft på stemmen var redusert. Jeg ba informanten beskrive hvor det gjorde vondt og beskrive om smerten var fra musklene eller inni halsen. Informanten er ikke sikker på hvor smerten sitter for det er litt vanskelig å beskrive, men peker igjen utenpå halsen. Informanten reflekterer videre til sånne dager det er mest vondt å bruke stemmen. Jeg ba informanten utdype hva som ble lagt i sånne dager, og om der var spesielle tidspunkt hvor endringene kunne merkes mest. Informanten kunne da fortelle det var på slutten av dagene det var mest merkbart.

6.2.3 Stemmevansker

Jeg valgte å spørre mine informanter om hva de kunne fortelle meg om ordet stemmevansker. Hensikten min var ikke å teste begrepskunnskapen til den enkelte informant eller få en

definisjon. Men jeg ønsket å vite hvor deres bevissthet og innsikt var i forhold til bruk av stemme, og hva som kan bli resultatet ved misbruk av stemmen. I løpet av intervjuet spurte to av informantene meg hva jeg la i begrepet stemmevansker. De andre to informantene hadde sine undringer og spørsmål opp mot oppgaven, og dette med stemmen og begrepet stemmevansker etter at intervjuene var over.

Tre av fire informanter mener, etter mye undring og refleksjon, at stemmevansker handler om problemer med å få ut lyd eller rette lyder, og man har utfordringer eller ikke kontroll med å uttale seg. Den fjerde informanten relaterte til endringer og fysiske smerter, men ikke mer spesifikt til hva endringene gikk ut på. Tre av informantene relaterte vanskene opp mot noe eller noen ved sine refleksjoner. En av informantene relaterte stemmevansker til barn og problemer med å ta eller få ut lyd eller rette lyder, mens en av informantene relaterte stemmevansker opp mot stamming, fordi der var en relasjon til noe informanten kjente. Det kom også referanser til dem som ikke bruker stemmen. Informanten som så stemmevansker som fysiske smerter og endringer sa dette:

«Ka forbinde med ordet stemmevanska...ja., for eksempel om du har ondt i stemmebånda, eller om du har ehh... stemmen din forandre seg, eller nokka sånt, eller ja... egentlig har jeg ikke tenkt så mye på det. Men ja...»

Da informanten ga eksemplet vondt i stemmebåndene, burde jeg spurt om informantene kunne ha utdypet mer hva som lå i dette. Jeg ser i ettertid under analysen at dette skulle vært gjort. Tolkning av datamaterialet rundt denne beskrivelsen kunne vært gjort og gitt en bedre styrke i meningen rundt fenomenet som ble beskrevet. Informanten avslutter refleksjonen med å si at det ikke er så mye tanker om ordet. Tre av fire informanter gir uttrykk for det samme, at begrepet stemmevansker ikke er et ord som er reflektert så mye over. En av informantene viste dette ved å bli stille før refleksjonen kom, og avslutter refleksjonen med:

«(...)Men æ kjenne jo og det med stemmevanska, så føle æ at æ kjem på gjynganes grunn med en gang.»

For å kunne reflektere over betydning av ordet stemmevansker, kom en av informantene innom begrepet normal stemme for å forklare hva en stemmevanske kunne være. Og at det var noe som kunne avvike fra en normal stemme.

«(...) Ehm... og også litt hes stemme eller pipet stemme, eller litt sånn som variere fra normalen. Vesst man kan si det sånn. Det e jo ingenting som e normalt, men innafør det. Da e det jo nokka som kalles for normalt. Ja.»

Samtidig som informantene reflekterte over at noe endres, kom informantene inn på at stemmen blir litt utenom normalen. Men samtidig blir informantene i tvil om det er noe som er normalt.

6.2.4 Stemmen min i hverdagen

Det kom frem i intervjuet med de ulike informantene at miljøpåvirkning har mye å si for hvordan hverdagen blir i forhold til stemmebruk. Alle informantene har en oppfatning om at stemmen blir mye brukt i løpet av en dag og en uke. Hele tiden er det ulike aktiviteter og krav til stemmebruk, stemmen må kunne endres eller varieres i et stort spenn. Alt fra å være i en kommunikasjon, veileder, språkmodell, en god leser til en ulv i en rollelek. Alle informantene snakket om stemmen som et arbeidsverktøy som måtte brukes på en god måte. En av informantene uttalte det slik om stemmen, faktisk å se den som arbeidsverktøy:

«(...) stemmen er et veldig viktig redskap, kanskje det viktigste, et av de viktigste»

En av informantene hadde et perspektiv på stemmebruk i hverdagen, og mente barn vil følge oss i vår stemmebruk. Informanten mener det må være en bevissthet om at støynivå er noe stemmen kan skape, og de voksne i barnehagen vil være ansvarlig for hvordan dette vil utvikle seg. Flere av informantene var inne på det at å bruke stemmen rolig og lavt ble sett på som et virkemiddel som kunne brukes mot høy stemme. Med det mente de det handlet om hvordan man kommuniserte og brukte stemmen. En av informantene undret seg om mye bruk og volum på stemme i barnehagen kunne komme av at man ønsket å bli hørt. Dette gjaldt de voksnes stemmebruk.

Kontekst blir et begrep som beskriver hva informantene mente ofte kunne virke inn på hvordan stemmen ble brukt og utviklet seg. Der var forskjell på stemmebruken om de var ute, på tur eller kun hadde en vanlig aktivitet inne. Tur – dager og være ute satte større krav til stemmen, enn det å være inne med en gruppe barn. Kvaliteten på stemmebruken kunne også ifølge av noen av informantene variere ut fra tid på dagen. Ofte var det tidlig på dagen og tidlig i uken man kunne føle et sterkt engasjement og energi i bruk av stemmen. Senere på dagen og i uken kunne det være stemmen ikke bar like mye som de ønsket. Den ene informantene følte stemmen kunne være sterk på morgenen, og mot slutten av dagen følte informantene at stemmen ble svak. En av informantene mente fredag var dagen man gledet seg over at det var helg, og selvsagt ville stemmen påvirkes av at man ønsket seg helg og ville hjem. Tålmodighet og forståelse man kunne speile i starten av uken eller på dagen, kunne kanskje bli borte på slutten av en dag. To av informantene satt og reflekterte over stemmebruk, og hvordan det var å komme hjem etter en uke i barnehagen. De ble plutselig

bevisst at de ønsket ro og stillhet når de kom hjem. De ønsket ikke å bruke stemmen eller kommunisere så mye, de følte de hadde brukt stemmen nok i løpet av dagen og uken som hadde gått. En av informantene sa:

« (...) noen gang når æ kommer hjem, da har æ egentlig ikke så lyst til å prate, og det synes ikke jenta mi e så artig, ho snakke mye, og ho har lyst til å fortelle mæ mye, men æ gjør det (...) egentlig synes æ veldig godt... å bare komme hjem og slappe av ikke si noe egentlig»

6.2.5 Ytre faktorer som påvirker stemmen min

Da informantene beskrev faktorer som påvirket stemmen i løpet av en arbeidsdag eller uke, kom det opp mange ytre faktorer. Ved flere av de andre spørsmålene beskrev informantene hvordan deres emosjonelle tilstand kunne få innvirkning på hvordan de andre så dem og deres stemme, og videre kunne speile seg i deres dagsform akkurat den dagen. Ved dette spørsmålet var det kun en av informantene som nevnte det emosjonelle som en faktor som kunne spille inn på stemmen. Informanten henviste til tilstedeværelse hos seg selv, og hvordan personen hadde en annen stemme tidlig på morgenen enn senere på dagen. Og om det kom ytre faktorer som stress og informant ble sliten utover dagen, så kunne det hende stemmen ble annerledes. Da jeg ba informanten om å utdype hva ordet annerledes betydde i sammenheng med endring av stemmen og egen tilstedeværelse, kom en refleksjon med en konklusjon som virker å overraske informanten noe selv.

«Æ tenke, da e den sikkert, ja, kanskje til og med høyere. Ehh... vesst æ tenke tilbake nu. Æ tenke heilt klart når æ starte så e den rolig og ser effekten med frokostbordet...og ute, men når æ tenke lunsjen og tenke ungan når vi begynne å bli sliten, så tenke æ det...æ har ingen bilde om stemmen min når æ tenke mæ om. Men lydnivået går jo ofte opp utover dagen, så etterkvert... koffer det? Ja, se der!»

Informanten ser selv at det å bli sliten og ha støy kan påvirke stemmen og hvordan den brukes. Samtidig som informanten har en klar formening om at stemmen påvirkes av ytre faktorer, greier ikke den å være bevisst hvordan stemmen endres.

Ved ytre faktorer anså alle informantene støy som en viktig årsak til at stemmen kunne endre seg. De mener alle det er en faktor som de merker virker inn på stemmen. Årsak til støyen ble av flere av informantene satt opp mot mengde ansatte og barn, størrelsen på rom og mengde aktiviteter. Jo flere barn det ble per voksen, jo større ble støyen. Kravet til stemmen økte også i takt med at det ble flere barn per voksen. Om der ble mange barn og flere aktiviteter inne på et mindre rom, ble det å kommunisere voksne mellom enda vanskeligere. Stemmen måtte ofte økes i volum og styrke i begge tilfellene, og det ville mest sannsynlig ifølge informantene

påvirke stemmebruken. En nevnte også hørsel under støy og hadde en klar bevissthet om at støy også skadet hørselen, men sa ingenting om at støyen kunne skade stemmen.

Det var ikke bare støyen som ble sett som en faktor i dette, men også det at støy, mye aktiviteter og forholde barn og ansatte kunne føre til stress eller hektiske hverdager. Det å skulle forholde seg til flere ting på en gang kunne føre til at alle kravene om tilstedeværelse ble noe stressende eller opplevdes som hektisk. Det å skulle kommunisere med flere samtidig kunne føre til at man rett og slett ble sliten i stemmen etter en liten periode. En av informantene merket det særlig på møtedager, hvor kravet til det å kommunisere og prate mye på flere plasser og plan på en dag slet på stemmen. Informanten følte seg sliten i stemme, kropp og hode etter en slik dag. En av informantene mente også hvem man var sammen med kunne påvirke hvordan man brukte stemmen sin. Det handlet om kultur for kommunikasjon og hvordan miljøet for bruk av stemme ble sett på.

En ytre faktor som bare en av informantene kom inn på, var ventilasjonsanlegget. Ventilasjonsanlegget hadde stanset et par ganger, noe som førte til at rommene var blitt varme, og luften ble dårlig sirkulert. Informanten var usikker på om stillstand i ventilasjonsanlegget var årsaken til stemmen opplevdes som hes på slutten av dagen. Men informantene hadde opplevd stemmen som annerledes å bruke utover dagen. Informanten beskrev det som at det følte som man pratet lengre ned i halsen, jo lengre utover dagen man kom.

6.2.6 Stemmevansker en hindring?

Da jeg ba informantene reflektere over hvordan stemmevansker kan hindre dem i deres arbeid, kom tre av informantene inn på området talespråk og det å være språklig forbilde. De mente stemme er et så viktig redskap mot barn i forhold til å være språklig modell, at det ikke å ha en god stemme kunne hindre dem i gi læring og god kommunikasjon. Mye av kommunikasjonen med barn mente de handlet om formidling, læring og undring. Det kom også frem at det å ha problemer med stemmen ville virke inn på hvordan andre ser på deg. En av informantene mente, om man speiler hverandre i ting man gjør, hvorfor skulle man ikke bli speilet i stemmen også. Man speiler da dine følelser, som glad, trist og spent.

En av informantene kunne referere til barndommen, da stemmen hadde blitt borte en dag. Det hadde vært en forferdelig opplevelse som informantene beskrev det selv, og tenkte at om stemmen hadde blitt borte nå, kunne det oppleves nesten som krise. Særlig siden det å ha

relasjoner til andre med kommunikasjon er så viktig. En av informantene hadde ikke reflektert nok over dette og svarte når jeg stilte spørsmålet:

«Æ trur ikke det hindre mæ egentlig. Men, æ har ikke... æ må kanskje tenke litt på det. Egentlig trur æ det ikke hindre mæ. Ikke her, ikke på jobb...»

Dette er informanten som har uttrykt problemer med stemmen. Informanten sier dette er noe som må tenkes mer over, for informanten vet ikke om stemmevansker kan være en hindring for å gjøre en jobb eller ikke. Men på slutten av refleksjonen sier informanten at det kanskje ikke hindrer her, ikke på jobb. Jeg hørte ikke dette under intervjuet, noe jeg skulle ha gjort. Det hadde vært interessant å vite hva informanten mente her. Kunne det å ha en stemmevanske hindre mer det som skjedde etter jobb? Tolkningen og forståelsen for hva informanten mente ville vært større og gitt denne refleksjonen mer mening om jeg hadde fått det med meg. Jeg burde spurt hva informanten mente.

6.2.7 Bevissthet rundt stemmen

Det kan ut fra funn vise seg at informantene har en bevissthet om hvorvidt stemmen brukes mye i hverdagen, og det er ulike krav til deres stemmebruk. De vet også at det er ytre faktorer som påvirker og endrer deres bruk av stemmen. Men selv om de viser bevissthet rundt alt dette, kan det virke som om fokus generelt på stemmen og hvordan bruke den i barnehagen ikke er der. To av informantene sa det var lite eller ingenting fokus rundt stemmebruk i barnehagen, og den ene sa under intervjuet:

«(...) æ trur ikkje at personalet generelt e så oppmerksom på stemmebruk. Og der e kanskje, har e og vært inkludert, men æ føle i hvert fall e har og har reflektert meir om det.»

Det kommer frem i datamaterialet at der er lite fokus på stemme. Og det blir synlig i det informantene skal reflektere eller utdype mer om egen stemme og stemmebruk. Flere ganger kommer informantene frem til at dette er noe som må tenkes mer over. De fleste informantene starter å reflektere greit om egen stemme og stemmebruk, men stopper plutselig opp og uttrykker undring eller uvisshet om stemmebruken. Dette kom også frem da de skulle danne seg et bilde av sin normale eller daglige stemme. Det var enklere å forklare en stemme som er påvirket av ytre faktorer.

De kunne beskrive ulike aktiviteter hvor de brukte stemmen, og hvordan de ønsket at stemmen skulle fremstå overfor andre. Det at stemmen endret seg i ulike settinger var enkelt å beskrive i noen kontekster, mens i andre ble det mer uklart. Bevissthet på hvordan stemmen

egentlig var i løpet av dagen eller uken ble vanskeligere å beskrive spesifikt. De ønsker selv å være bevisst hvordan de bruker stemmen, og det beskrives mye bevissthetsarbeid i forhold til bruk av stemme overfor andre, men ikke hvordan man ivaretar den.

Den ene informantene fortalte om et bevissthetsarbeid som måtte gjennomføres på egen avdeling, der bruken av stemmen hadde fått utviklet seg til det informantene mente ble et uheldig kommunikasjonsmønster på grunn av stemmebruk. Informanten følte selv at egen stemme hadde endret seg til å bli krass og ulik det personlige og pedagogiske som var ønsket. Prosessen foregikk enda og hadde blitt noe som måtte arbeides mye med. De måtte tenke på væremåte og hvordan stemmen ble en speiling av det som ble sagt og gjort.

Da jeg spurte informantene om de hadde noe å tilføye i forhold til det de hadde blitt spurt om under intervjuet, kom de fleste inn på dette med forebygging og bevissthet om stemme og stemmevansker. Om det er noe som kan gjøres i forhold til dette, og noe som kan hindre dem i å få stemmevansker, hadde de gjerne hatt mer om dette. Bare enkle øvelser hadde vært en start. En av informantene oppsummerte det slik da jeg spurte om det var noe tanker i forhold til bruk av stemme og barnehagelærere:

«Nei, men æ kan godt tenke meg å ha et lite kurs om korsk man kan... ja... å lære mæ å bruke stemmen... æ trur jo æ bruke den feil... faktisk... ehh... dersom man blir så trøtt på slutten av dagen, så må, æ må jo gjøre nokka feil egentlig. Sånn skal det ikke være. Men man snakker jo mye i jobben. Som du veit. Du har jo jobba i barnehage. Og du veit, det e litt annerledes å sitte på et kontor for eksempel... ja...»

De fleste informantene snakket om at bevisstgjøring var det som skulle til for å skjønne stemmevansker bedre. Flere informanter så kurs eller opplæring som et alternativ til denne bevisstgjøringen. De mente om det kunne bli, eller var, et problem med stemmen blant barnehagelærere i barnehagen, så hadde det vært greit å ha mer informasjon eller kunnskap om hva som skulle gjøres for å hindre eventuelle vansker. En av informantene sier det som regel må bevissthetsarbeid til for å skjønne ting, og sa det slik:

«Mange ganga når man blir bevisst nokka, så oppdaga man ting... dæken, e det sånn det funke»

6.2.8 Stemmebruk og utdannelse

Hvordan stemmebruk ble vektlagt i utdannelsen til de fire informantene kan oppsummeres ganske kort. Tre av fire hadde ikke hatt noe form for fokus eller opplæring/innføring i stemmebruk, eller noe form for fokus på forebygging av slitasje på stemmen. Det meste hadde

handlet om formidling eller kommunikasjon, eller hvordan læring av språk og språklyder skulle gjøres. Fagene sang og drama, hadde vært det som var nærmest en liten innføring i forhold til bruk av stemme. Det handlet om variasjon av stemmen i forhold til drama, og at med små barn skal man synge i et lyst stemmeleie. En av informantene hadde lært det å synge lyst med barn var viktig, for barn har en lys stemmefrekvens og har ikke utviklet stemmebåndene på samme måte som voksne. Den fjerde informanten hadde fått noen timer med undervisning av en logoped, om hvordan stemmen ikke skulle brukes under utdannelsen. Som å presse stemmen opp i et lyst stemmeleie, men hvordan og hvorfor det ikke skulle gjøres husket ikke informanten.

Det var en av informantene som via fritidsaktiviteter og forsvar hadde lært om stemmebruk og fokus på det man ønsket. Men det var så lenge siden, og hva som ble sagt og hvorfor var ikke helt klart. Det som var lært ble ikke brukt nå i jobben.

6.3 Resultatanalyse

Jeg vil nå gjøre tolkninger og knytte dem opp mot teori i de teoretiske rammene, for så å kunne synliggjøre resultat opp mot mine forskerspørsmål og problemstilling.

6.3.1 Økning av stemmestyrke

En av informantene uttrykker før jeg skal observere usikkerhet over hva jeg skal observere, og at stemmebruk ikke har vært så mye tanker om før nå. Idet informanten sa dette, kan det vise seg at informanten har startet en prosess med bevisstgjøring rundt stemmen. Ved å foreta en liten observasjon gjorde jeg det Shewell (2010) mente var viktig i forhold til stemme og stemmebruk, satte fokus på stemme og startet en bevisstgjøringsprosess over egen stemme hos informanten. Det kan virke som om det samme hadde skjedd med informanten som kommenterte sin bevissthetsprosess i forhold til hvem som øker stemmen og skaper støy. Informanten har ikke bare blitt bevisst sin egen stemme og hvordan den brukes, men også de ytre faktorene som kan påvirke stemmebruken. Det å se at stemmen har betydning for hvordan miljøet påvirkes og blir til, er en viktig del av bevisstgjøringen. Det er et identitetsarbeid, som Shewell (2010) kaller det, som har startet for informanten. Shewell (2010) sier videre at det ofte er andre som må hjelpe til for å få oppmerksomhet på egen stemmebruk, og hvordan feilbruk kan føre til stemmeendring. Informanten har fått forståelse for at her er noe som kan påvirke stemmen til at den ikke brukes på en god måte. Det å skulle justere seg selv og sin stemme er en prosess som handler om å røre ved noe som påvirker deg

og din identitet, da noe så synlig som stemme. Noen av målene mine med prosjektet er i gang, betydningen av bevisstgjøring av stemmen.

Resultatene viser at det ble gjort flest funn ved trackingpunktet, når det gjelder økning i stemmestyrke ved støy. Tre av informantene fikk forhøyet styrke på stemmen da det ble en form for støy eller økning av stemme eller aktivitet. Et resultat av økning av styrke på stemmen, ble en økning til lysere frekvens på stemmen for to av informantene. Lindestad og Södersten (2008) mener dette er normal respons på støy. De refererer til at kvinnestemmer og barnestemmer er lik i frekvens, og kvinner kommer på grunn av dette ikke så godt gjennom med sine stemmer. Stemmen presses da opp i volum, press og frekvens for å komme gjennom og prøve å overdøve støyen. Stemmen blir presset og anstrengt. Om dette er resultat ved hver støypåvirkning stemmen får, vil det føre til stemmebelastninger.

Av de tre informantene var det en som mente stemmen var svak når den skulle presses opp i styrke, eller det skulle gjøres en økning av styrke. Om man ser tilbake på Aronsons (1990) definisjon på en stemmevanske, ble det nevnt styrke og fleksibilitet på stemmen som punkter man kunne merke endring ved, om det var problemer med den. Denne informanten bemerker disse to punktene ved observasjonen. Det viser informanten har en endring som påvirker kvaliteten på stemmen. Informanten brukte også mye tegn og kroppsspråk ved denne observasjonen. Det å bruke kroppsspråk, tegn og å gå nærmere barn for å si noe er gode pedagogiske tiltak eller hjelpemidler til stemmen, og kan være et bevisst valg. Men det kan også bli noe man må gjøre når man føler stemmen ikke bærer eller har styrke nok, man starter å lete etter alternativer. Da jeg ikke kan si hva som er informanten sitt syn på kommunikasjon med barn, kan jeg ikke vite hvorfor dette skjedde. Det kan være et pedagogisk syn på hvordan man ønsker å kommunisere med barna og håndtere støy, men det kan også ha blitt et hjelpemiddel til stemmen.

Når det gjelder informanten som hadde høy pust eller antydning til costalpust, hadde informanten også en endring av frekvens og styrke på stemmen samtidig. Stemmen ble lysere ved mer styrke. Informanten bemerket dette selv. Bele (2008) bekrefter det som skjer i denne observasjonen, ved å uttale at stress som ytre faktor kan ses på kroppen. Jeg kunne se at pusten ble annerledes og høre stemmen endret seg også. En pustefunksjon ved brystkassen er i følge Rørbech (2010) ikke den mest hensiktsmessige pustefunksjonen. Det er ønskelig med en pust som ses ned i magen. Om det blir for mye høy pust, vil det påvirke kroppen til slutt. Det ses også som et av grunnproblemene ved stemmeproblemer. Det blir det Bele (2008) kaller en

fysiologisk virkning. Informanten relaterte selv hendelsen med endring av stemme og pust mot færre voksne og stress, og har allerede startet en bevisstgjøring over seg selv og hva som kan være årsaken til denne endringen. Når det gjelder informantens egne beskrivelser av stemme senere i intervju, som mørk frekvens ved økning av styrke på stemme, ses det et avvik fra det jeg observerte. Det kan virke som informanten ikke helt har bevissthet om hvordan stemmen endrer seg i de ulike situasjonene. Informanten uttrykker selv at dette med stemme og beskrivelser er vanskelig. Uttalelsen tar jeg som bekreftelse på antakelsen min, om denne informanten ikke har helt bevissthet om hvordan egen stemme er når den blir påvirket av ytre faktorer. I følge Shewell (2010) ville en endring av kroppsholdning, pustemønster, spenning og vokale uttrykk vært en speiling av at noe skjer med kroppen og stemmen. Shewell (2010) påpeker at dette er noe en logoped ville sett etter om det var noe som kunne vært en påvirkning mot stemmen.

En av informantene kremtet tre ganger i løpet av observasjonene. Hva som gjorde at personen i løpet av tretti minutter kremtet tre ganger får jeg ikke vite, da jeg ikke spurte. Dette burde jeg gjort, for å få et bedre tolkningsgrunnlag. Kremting noen ganger er heller ikke et grunnlag alene for å si at det er problemer med å bruke stemmen. Informanten hadde heller ingen andre symptomer i tillegg til kremtingen. Det så ut til å hjelpe informanten med litt væske. Det kan være som Ericson m.fl.(2012) sier, bare litt smøring av stemmebånd som måtte til.

Det at det kom flere og repeterende funn hos enkelte av informantene senere i uken, bekrefter bare det Shewell (2010) og Ericson m.fl.(2012) påpekte i forhold til når man kunne observere endringer i stemmen, eller for stor belastning på den. Jo lengre ut på dagen eller i uken man kom, kunne eventuelle endringer observeres. Dette stemmer med de observasjoner og opplevelser jeg har. Det kan tyde på at det er en form for bruk av stemmen i hverdagen som påvirker stemmen på en eller annen måte.

Ved en så liten observasjonsundersøkelse vil jeg ikke kunne generalisere og si at stemme som påvirkes av støy vil endres eller ikke, og vil kunne gjelde alle barnehagelærere. Jeg vil heller ikke kunne si at den enkelte informant har, ikke har eller er i faresonen til å få en stemmevanske. Observasjonene ble en god trening for meg bare å utføre, og jeg oppdaget at min tilstedeværelse og observasjoner startet en bevisstgjøring i forhold til informantene og deres stemme og stemmebruk. Forskingen som ble gjennomført i Sverige viste store individuelle forskjeller på hvordan barnehagelærere brukte stemmen sin når den ble utsatt for støy (Lindstrøm m.fl. 2009). Nå ble ikke alle barnehagelærerne/informantene i mine

observasjoner utsatt for støy hele tiden. Men her er funn som viser at stemmen til informantene påvirkes av støy. De som hadde endret, hadde en liten endring i både stemmefrekvens, stemmen ble lys, og stemmevolum/styrke, samt at det er en informant som uttrykker vansker med å sette trykk på stemmen. Informanten brukte stemme, men også mye tegn og kroppsspråk når det ble støy. Men om dette er måten de bruker stemmen hver gang det blir antydning til støy, kan jeg ikke gi en tolkning av. Fordi jeg har observert dem i for få tilfeller og kontekster. Men det kan med noe svakt grunnlag ses en relasjon til svensk forskning ved Lindstøm m.fl. (2009), som sier noen påvirkes mer i stemmen ved støy enn andre. Det kan vise seg at stemmen til informantene er under en form for belastning.

6.3.2 Stemmen – et formidlingsverktøy

Jeg ønsket å få svar på hvor bevisstheten og den enkelte informant var i forhold til egen stemme. Å høre sin egen stemme handler mye om å se seg selv ut fra et tredjepersons perspektiv. Det er sjelden man tenker på hvordan egen stemme er ut fra en definisjon eller de kriterier som man finner hos Ericson m.fl. (2012). Kriteriene, eller kvalitetene som jeg velger å kalle det, er passe styrke, uanstrengt å produsere, god stemmekvalitet, fleksibel ved at den uttrykker følelser og passer deg i kjønn og alder. Dette kom også frem i mine funn. Det kan være fordi kvaliteter som stemmen skal inneha, ikke er noe som blir fokusert på før stemmen påvirkes. Kvalitetene er bare der, vi tenker ikke så mye over dem.

Da jeg satt og hørte informantene beskrive egen stemme, forsto jeg at de beskrev en stemme i bruk. De så egen stemme som et formidlingsverktøy. Beskrivelsen av den daglige eller normale stemmen med de kvaliteter eller egenart en stemme skal inneholde, kom ikke. Informantene så ikke sin stemme i lys av kvaliteter, men mer som et verktøy for formidling. Det å gi en beskrivelse av egen stemme kan være vanskelig. Det kan være det til daglig ikke tenkes på hvordan stemmen er eller oppfattes av og overfor andre i forhold til kvalitet. Stemmen er noe vi bruker for å opprettholde kommunikasjon, ved å forstå andre og gjøre oss forstått.

Det at stemmen bare er en del av oss, kom frem da en av informantene beskrev sin normale stemme. Informanten viste et forvirret uttrykk da det kom til at en normal stemme skulle beskrives, og beskrev den som, *den er slik den er*. Det å bli usikker rundt beskrivelse av egen normale stemme, handler om å se egen stemme i sammenheng med andre stemmer. Man sammenligner seg ofte med andre for å finne det normale. Men hva er egentlig en normal stemme da? Det er dette som Colton, Casper og Leonard (1996) mente gjorde det å definere

en stemme, eller normal stemme, så vanskelig. Det vil alltid være opp til den enkelte hva som oppleves som normalt. Så det er ikke så vanskelig å se at informanten blir i tvil om det er noe som kan anses som normalt. Samtidig må man kunne si at det er noe som er normal stemme. Om en stemme endres så mye at man ikke kan koble person og stemme sammen, vil det være noe utenom normalen. Stemmen kan kanskje ses på som et fingeravtrykk, den er unik og kan kobles opp mot den enkelte. Mange har lik stemme, men det er ofte noe særegent med den enkeltes stemme som kan identifisere deg som person. Går man ut fra Ericson m.fl.(2012) sine kriterier vil hver stemme være individuell, men inneholde kvaliteter som kan si noe om hva den enkeltes stemme innehar.

Selv om det under intervjuene ble gitt uttrykk for det å skulle beskrive egen stemme var en utfordring, hadde de klare meninger om hvordan de ønsket stemmen skulle oppfattes. Det kan virke som om stemmen er deres identitet, og hvordan de bruker stemmen vil vise hvem de er som personer. Bele (2008) påpeker at personligheten kan speiles i forbindelse med hvordan man snakker. Ved å høre på stemmen, mener hun vi danner oss et bilde av personen. Stemmen vil signalisere personlighetstrekk. Der var et ønske fra to av informantene at stemmen skulle oppfattes som rolig og lav, og en slik stemme kunne påvirke og styre miljøet. Informantene beskrev like mye sin identitet gjennom beskrivelse av stemmen, som stemmen selv. Informantenes oppfattelse var at måten man brukte stemmen påvirket miljø og kontekst, like mye som miljø og kontekst kunne gjøre det motsatte. Det handler om å opprettholde kontroll på miljø med stemmebruk, og en bevissthet om stemmen er et formidlings-, påvirknings- og arbeidsverktøy.

Men er det å si at stemmen skal være rolig og lav grei nok beskrivelse av hvordan andre skal oppfatte oss? En slik beskrivelse, rolig og lav stemme, vil ikke kunne fortelle hvordan en stemme egentlig er. En rolig og lav stemme kan være med å påvirke kontekst og miljø. Jeg har selv opplevd at det å snakke lavt og rolig, ofte skaper mer ro og kan påvirke konteksten på en positiv måte. Men det vil bli som Colton, Casper og Leonard (1996) mener, opp til den enkelte hva som er en behagelig stemme. Det kan også stilles spørsmål om det å ha og bruke en lav og rolig stemme, er ensbetydende med at stemmen har en god kvalitet. Begrepene rolig og lav mot egen stemme sier ingenting om kvaliteten på stemmen. Man kan ha en rolig og lav stemme, men stemmen kan likevel ha dårlig kvalitet. Det hjelper ikke om stemmen er rolig og lav, om det ikke er kraft, variasjon, toneleie eller passer personlighet osv. Kvaliteten på stemmen kan fortelle mye om deg og speile deg som person (Bele 2008). En beskrivelse av rolig og lav stemme kan også ses på som en stemme som brukes når det er alvor, og man

ønsker å poengtere noe. Dette vil gi en helt annen identitet eller beskrivelse av en person. Informantene ga ikke uttrykk for at det var dette som var beskrivelsen under intervjuet, men det viser bare at det heller ikke begrepsmessig er enkelt å beskrive hvordan en ønsket stemme skal være. Det må sies at ingen av informantene som ønsket å bli oppfattet slik, hadde dårlig kvalitet på sin stemme.

Ved beskrivelse av egen stemme, kom informantene innom beskrivelse av en stemme som endres av ytre faktorer. Det viste seg lettere for informantene å beskrive egen stemme som hadde endret seg. Om man skal se på begrepet endre eller forandre seg i forhold til en stemme, kan det være at stemmen kan gjøres variasjoner med, for eksempel variasjon i tonefall, styrke eller frekvens. Men stemmen kan også få en større endring eller forandring, hvor noe påvirker stemmen slik at den blir endret i kvalitet i det helhetlige. Som Bele (2008) sier i sin forskning om stemme og identitet. Når stemmen blir noe som ikke er lik deres egen stemme, påvirkes identiteten. Det at stemmen ikke kan identifiseres med deg selv, og det å høre at stemmen forandres, kan gjøre at det er lettere å beskrive en endring på stemmen og ikke den normale stemmen. Og beskrivelsen blir kanskje lettere når man greier å se den i en kontekst og hva som påvirker. Informantene snakket om stemmen som annerledes i bruk eller endret på grunn av ytre faktorer påvirket stemmen. Informantene har en bevissthet om hva som gjør at stemmen endres, og hvordan den endres enkelte ganger. Men noen ganger er det også usikkerhet om hvordan den endres. Det uttrykker de med å si at stemmen er ikke så mye reflektert over. Informanten som ikke tenkte på om stemmen er lys eller lav i frekvens andre ganger enn i lek med barna, viser at det ikke er den daglige refleksjon eller bevissthet om bruk av stemme. Det kan virke som om stemmen ikke ses på som mer enn et verktøy som kan brukes i et pedagogisk øyeblikk. Men kanskje skulle det vært mer bevissthet rundt dette. Om informantene ikke har bevissthet hvordan stemmen varierer i frekvens utenom leken, kan da informantene være bevisst hvordan stemmen brukes i frekvens ellers i hverdagen? Jeg sitter med en opplevelse av at de ikke har like stor bevissthet om hvorfor og hva konsekvensene av endringene blir.

En av informantene mener andre kanskje må hjelpe og se når det skjer en endring av stemmen, fordi informantene selv ikke hadde reflektert så mye over egen stemme. Det med stemme har heller ikke vært så mye fokus på. Shewell (2010) bekrefter det og sier det ofte må noen andre til for å gjøre en oppmerksom på egen stemmebruk, og hvordan feilbruk kan føre til stemmeproblemer. Men om de rundt skal kunne si at stemmen er endret, må vi være sikker på at de faktisk kan skille mellom din normale stemme og en stemme som ikke er normal.

Kan det skje at man er så mye sammen at man ikke hører endringer, eller vil man reagere om noe ikke er slik det skal? Og kan man oppfatte noe slikt om fokus på stemme ikke har vært et tema? Det kommer også an på hva andre oppfatter som normalt og ikke normalt. Når stemmen endres fra din daglige stemme, og ikke kan identifiseres med den du er, er det viktig at man selv er dette bevisst. Å forstå fenomenet stemmevansker, handler om bevissthet rundt egen stemme. Bele (2008) mener fokus på stemme og stemmebruk må til for å vite at stemmen kan få vansker.

En av informantene skilte seg ut i beskrivelse av egen stemme, og har opparbeidet en klar bevissthet om stemmen sin. Stemmen blir beskrevet som både endret og fysisk vond å bruke i enkelte tilfeller og kontekster. Når informanten sier «sanne dager», henviser jeg til det Shewell (2010) sier om symptomer som kan komme og gå, og at man merker stemmen endres ulike tidspunkt på dag og uke. Det var derfor viktig for meg å klargjøre hva som lå i begrepet «sanne dager» for informanten. Da informanten konkluderte med det var på slutten av dagene, kan det være et signal på at stemmen blir belastet for mye i løpet av en dag. Ericson m.fl.(2012) sier symptomer ved funksjonelle stemmevansker blir verre jo lengre ut på dagen eller uken man kommer. Flere av de bemerkninger informanten kommer med i forhold til smerte eller spenning ved hals, sammenfatter også med Ericson m.fl.(2012) sine beskrivelser rundt symptomer ved funksjonelle stemmevansker. Når informanten også opplever stemmen som kraftløs, kan man begynne å vurdere om dette er en person som er i starten av en stemmevanske. Det vil være en hard konklusjon å si at personen har funksjonelle stemmevansker, da der ikke er nok informasjon om informanten. Mange av de symptomer informanten beskriver og forklarer, sammenfatter dessverre med enkelte av de beskrivelser på hva en funksjonell stemmevanske er.

Da jeg spurte informanten som beskrev stemmen som vond i bruk, om stemmevansker kunne hindre informanten i arbeidet, hadde det ikke vært så mye reflektert over. Informanten konkluderte i sitatet med at stemmevansker kanskje ikke ville bli en så stor hindring her på jobb. Som jeg kommenterte i mine funn, hadde det vært en sterkere tolkning av hva informanten mente om dette, om jeg hadde spurt hva informanten mente med ordene, ikke her, ikke på jobb. Det kan tolkes som om stemmen er et problem for informanten utenfor jobb. Kunnskapen om stemmevansker og at dette er noe som anses som viktig å få utbedret, er vanskelig å si om er der hos informanten. Bevissthet om stemme hadde kommet for denne informanten, fordi stemmen hadde fått en endring. Bevissthetsprosessen hadde kommet så langt at informanten forsto at det var mye bruk av stemme som gjorde at den ble smertefull og

endret. Men hvorfor det hadde blitt slik, hadde informanten ikke kommet like langt med, informanten undret selv om det kunne være alder. Jonsdottir (2002) mener kroppslige belastningene må tas på alvor. De kan ikke ses på som rene symptomer, men en advarsel om at her er noe som begynner å påvirke stemmen på en negativ måte og kan føre til stemmeproblemer. Det hadde kanskje vært det beste for denne informanten å få sjekket sin stemme. Men jeg er usikker på om informanten er klar over selv at stemmen er i ferd med å svikte. En stemme som blir vond når man snakker mye, vil for meg virke å være en liten hindring for bruk i arbeid og kommunikasjon med andre. Dette bekreftes ved Boone og McFarlan (1994) som sier stemmen er sentral fra de enkle uttrykk av følelser til den mer komplekse kommunikasjon. Problemer med stemmen, som bortfall av stemme og vond å bruke, kan til slutt forstyrre en effektiv kommunikasjon. Lyden av stemmen oppfattes som en speiling av det vi føler inni oss.

Det viktigste spørsmålet er, vet informanten selv hva som påvirket stemmen til å bli slik? Som jeg nevnte tidligere, peker informanten selv på alderen som mulig årsak til endring. Jeg ser det som lite trolig. Jeg kan ikke spekulere på årsaken til informantens plage med stemmen. Men jeg vil tro her er mer bruk og ytre faktorer som har påvirket stemmen. Arbeidsverktøyet og identiteten til personen er på i ferd med å bli påvirket. Forskning påpeker at stemme og identitet hører sammen i forhold til arbeidet ditt og det du føler du kan bidra med. De følelsesmessige aspektene vil kunne påvirke deg, både inn mot deg selv og overfor andre til slutt (Hartelius og Lohmander 2008; Bele 2008). Informanten viste under samtalen tydelig ved kroppsspråk frustrasjon eller fortvilelse over noe som kan virke til å hindre normal stemmebruk. Det handler om hvor lenge informanten kan gå med denne stemmen og plagen, før det oppfattes som et så stort problem at det påvirker informanten på flere plan. Om man skulle forsket videre ved dette tilfellet, ville det å samtale med de som jobber sammen med informanten vært interessant, for høre om de kunne merke endring av stemme. Men oppgaven handler ikke om den ene informanten, men om barnehagelærere og stemme generelt.

6.3.3 Stemmevansker, det ukjente ordet

Det viser seg at stemmen ikke er noe som reflekteres så mye over i det daglige. Informantene har allerede ved beskrivelse av egen stemme vist usikkerhet på denne beskrivelsen. Og når det ikke er mye fokus mot stemme og bruk av stemme, kan det være et naturlig resultat at stemmevansker heller ikke fokuseres på. Det viste seg da refleksjon om ordet stemmevansker ble gjort, og de fleste av informantene uttrykte usikkerhet over innhold av ordet. Ordet virket ukjent. Det at informantene spurte meg direkte hva jeg la i begrepet stemmevansker underveis

i intervjuet og etter intervjuene, viser at det er usikkerhet rundt hva stemmevansker kan være. Det er ikke slik at jeg forventer at informantene skal kunne definere og vite alt om stemmevansker, men det kan tyde på at bevisstheten om at stemmen kan rammes av noe ikke er så mye reflektert over. Det handler kanskje om fokus på stemme og at symptomer rundt stemmevansker er ukjent. Om kunnskap rundt stemmen som redskap og hvordan den kan påvirkes hadde hatt mer fokus, ville symptomer på stemmevansker vært mer informert om. Og ivaretagelse av stemme hadde kanskje blitt en naturlig ringvirkning av denne kompetansen og fokuset.

Ordet stemmevansker ble av informantene sett på som problemer med å få ut lyd eller rette lyder, og å ha problemer eller ikke kontroll med å uttale seg. Ved funksjonelle stemmevansker vil det å ha problemer med å få ut lyd være riktig, da Boone og McFarlan (1994) sier det spenner i fra å få ut ingen lyd i det hele tatt til kvalit lignende stemme. Det kan skape problemer med å få uttalt deg som informantene sier. Men noen av informantene relaterte disse problemene opp mot eksempler som gjør at jeg er i tvil om det var det de mente, og dermed har bevissthet om hva stemmevansker kan være.

Relasjonen mot barn og det å ha problemer med å få ut eller ta lyd eller rette lyder, vil jeg si handler mer om artikulasjonsproblemer. Informanten brukte ikke ordet artikulasjonsproblemer selv, men jeg setter informantens svar inn i denne kategorien ut fra hva som ble beskrevet. Å si at artikulasjon ikke er en del av stemme og stemmevansker kan bli feil. Dette fordi man kan se en liten del av stemmevansker i dette, da artikulasjon henger sammen med det å skape gode og klare lyder. Men problemet med å artikulere sitter som regel lenger opp i munnhulen, hvor selve ordlydene skapes. Mens stemmevansker handler ifølge Ericson m.fl. (2012) om det som skjer lengre ned i hals og svelg, hvor stemmebåndene eller stemmeapparatet blir påvirket. En annen relasjon kom opp mot stamming. Innenfor logopedi ses stamming som en talefeil og ikke som en stemmevanske. Om det sliter lenge nok på stemmebånd eller muskulatur, kan det kanskje bli en stemmevanske til slutt. Men jeg ser tankegangen til informantene, fordi stemmen er en synlig del av oss. Om det blir problemer med å uttale ord, kan man tenke at det er stemmen som hindrer det. Men stemmevansker handler om mer enn problemer med å lage eller artikulere selve lyden eller ordet. Stemmevansker er som regel mer sammensatt, og består som regel av mer enn bare en enkel ting. Aronson (1996) påpeker at en stemmevanske vil forringe kvalitet og stabilitet på stemmen, det blir påvirkning på stemmen. Det kan være som om det at man ikke kjenner til hva som er symptomer og hva som skal til for å skape en

vanske, gjør at bevissthet eller tanker rundt at noe skjer eller kan skje med stemmen blir mindre.

Informanten som reflekterte stemmevansker opp mot normal stemme, har en bevissthet om at stemmevansker må endre stemmen, og det at der må være en stemme som ligger innenfor det som kalles normalen. Men det å definere en normal stemme har allerede vist seg ved beskrivelse av egen stemme å være vanskelig. Denne informanten hadde tydelig større bevissthet om at stemmevansker ville påvirke den normale stemmen så mye at den endret seg. Når det gjelder informanten som nevnte de som ikke bruker stemmen i barnehagen, er jeg ikke sikker på hva informanten tenker på. Jeg burde ved denne siste relasjonen vært mer oppmerksom og spurt informanten om dette kunne utdypes mer. Da jeg ikke ba informanten om mer refleksjon rundt hva som menes med ikke å bruke stemmen, vil jeg ikke kunne gjøre en tolkning over dette, for jeg vet ikke hva informanten mener med ikke å bruke stemmen. Jeg ser det vil være en svakhet, men velger ikke å gjøre en tolkning.

6.3.4 Språklig forbilde

Spørsmålet om stemmevansker kan hindre informantene å gjøre sitt arbeid, kunne gitt svar på om stemmevansker er et problem, kan bli et problem eller ikke vil være et problem. Om arbeid med å hindre vansker på stemmen hadde vært et fokusområde det ble jobbet med i barnehagen, kunne det kanskje kommet frem svar rundt forebygging og ivaretagelse av stemmen i hverdagen, og synspunktet på at stemmevansker ikke ville bli et problem. Dette skjedde ikke. Om det ikke er et problem, kan det være at det jobbes med stemme i barnehagen, eller det ikke er kunnskap om området, som gjør at de ikke vet der er problemer. Ved å vite at det kan bli et problem, er det bevissthet rundt at stemmen kan få vansker.

Tre av funnene viser at informantene har ingen erfaring med at stemmen hindrer dem. Det ble heller ikke nevnt noe om der jobbes konkret med stemme og stemmebruk i barnehagen, som hindrer dem i få problemer med stemmen. Men de viser forståelse for at stemmevansker kan bli et problem og er bevisst at det er språk, læring og kommunikasjon som vil bli rammet. De mente det å være språklig forbilde ville være det som rammet mest. Informantene ser at det å få en stemmevanske kan påvirke deres arbeid med barna. Stemmen blir ansett som et viktig arbeidsverktøy. Det kom opp referanse mot krise i forhold til kommunikasjon og relasjonsbygging for noen om stemmen ble rammet. Hartelius og Lohmander (2008) bekrefter at det å skulle utføre god kommunikasjon krever en god stemme. Problemer med stemmen vil påvirke samvær og kommunikasjon med andre. Bele (2008) påpeker også at en god stemme er

viktig ved det å skape tillit og tro til læringen man ønsker å gi barna. Stemmen er et barometer i forhold til tillit man gir en person. Det kan gjelde talehastighet, generell styrke og fravær av pauser. Den gode stemmen er viktig idet man skal skape oppmerksomhet og interesse om noe. Om stemmen man skal bruke oppleves som svak og utydelig, kan det vise mangel på kontroll og tydelighet. God stemmebruk kan være med på å ivareta barns oppmerksomhet og interesse. Den er et viktig redskap i formidling av kunnskap og læring, men det er kun om stemmen har god kvalitet og viser kontroll. Hva som oppfattes som en variert og god stemme vil jo kunne oppfattes individuelt (Colton, Casper og Leonard 1996). Shewell (2010) bekrefter dette ved å si at stemmen må oppfattes som et troverdig verktøy med kvaliteter spesifikt til det arbeidet som skal gjennomføres. Det bekrefter også en av informantenes tanker om at stemmens problemer vil kunne speiles i stemmen. Man vet stemmen påvirkes av vårt emosjonelle uttrykk, og måte å formidle på kommer frem når man kommuniserer. Vi leser hverandre ut fra hvor stemmen er i øyeblikket. Er man for eksempel stresset, glad, lei seg eller oppglødd. Man møter som regel mennesker der de er og speiler oss i dem vi møter (Bele 2008).

Shewell (2010) påpeker også en annen side som informantene ikke var direkte inne på, effektivitet i arbeidet. Å ikke kunne være språklig forbilde vil forhindre din effektivitet i det du gjør. Shewell (2010) mener effektiviteten blir redusert med en stemmevanske, da den kan hindre en utførelse av jobb, hvor stemmen er et viktig arbeidsverktøy, noe som stemmer for disse informantene sin oppfattelse av stemmen som arbeidsverktøy. En av informantene sa i intervjuet at stemmen var det viktigste, om ikke et av de viktigste arbeidsredskapene. Kanskje må stemmen ikke bare ses som et verktøy, men også ses som hjelpemiddel opp mot andre pedagogiske verktøy som finnes. Ved å gjøre dette vil kanskje bevisstheten rundt stemmen øke, som igjen kan øke forebygging mot det som kan skape dårlig stemme. Da med tanke på alt som kan påvirke stemmen i løpet av en arbeidshverdag.

Den fjerde informanten så ikke stemmevansker som en hindring for sitt arbeid, men noe som kunne påvirke andre plasser. Det skal sies at dette er informanten som har uttrykt vansker med stemmen. Det er positivt at informanten ikke ser problemer med å jobbe, selv om personen selv har uttrykt at det er vanskelig å bruke stemmen variert og med god kvalitet. Eller så er det slik at informanten ikke forsto spørsmålet eller greide å reflektere seg frem til hvordan stemmevansker kan påvirke arbeidsdagen. Siden jeg ikke gjorde et oppfølgingsspørsmål ved hva informanten mente med andre plasser, vil det være vanskelig å gjøre en tolkning på hvorfor og hvor det kunne bli problemer.

Denne informanten var også en av de to som uttrykte at de ikke ønsker å kommunisere så mye når de kom hjem. De ønsket bare ro og stillhet rundt seg. Kan det tyde på at arbeidet og krav til bruk av stemmen er for stort, når det å skulle bruke stemmen når man kommer hjem er noe man ikke ønsker. Det å ha mye stemmebruk og krav til stemmen kan se ut til å gi større ringvirkninger når arbeidsdagen er over. Det å skulle gjøre en kommunikasjon og relasjon med dem hjemme vil kanskje føles som det som rammes mest. Men når vil da slike problemer begynne å virke inn på jobben? Hvor lenge skal man slite før det kan bli et problem på flere plan? Dette er spørsmål som ikke er så lette å svare på, det vil være svært individuelt hva den enkelte greier, aksepterer og reagerer på. Men det kan bli det Ericson m.fl.(2012) kaller det verste utfall, sykemelding og tilbaketrekking fra arbeid og relasjoner. Det handler kanskje om bevissthet på hva stemmen kan føre til og gjøre med en person i forhold til arbeid. Om bevissthetsarbeidet ikke er der, vil det kunne påvirke jobben.

6.3.5 Rammefaktorer og ytre påvirkninger

Det å vite om en stemmevanske kan oppstå for en barnehagelærer, handler ikke bare om bevissthet rundt egen stemme og at det finnes noe som heter stemmevansker. Om en stemmevanske skal oppstå blant barnehagelærere, vil det være det som skjer i hverdagen som vil påvirke stemmens bruk. Det vil da både være hvordan stemmen brukes, påvirkninger fra ulike ytre faktorer som støy, stress, krav på stemmebruk, inne- og uteklime, fysiske forutsetninger og det emosjonelle. Barnehagelærere er sett på som et av de yrkene som har den mest stemmekrevende hverdagen (Södersten m.fl. 2002; Lindestad og Södersten 2008; Shewell 2010; Ericson m.fl. 2012; Bele 2008). Det er hvordan man takler stemmebruk tross ytre påvirkninger, og hvor bevisst man er bruk av stemmen i dette som vil avgjøre stemmens skjebne.

Det virker å være rammefaktorer som styrer mye av hvordan stemmen til informantene blir brukt i hverdagen. Disse rammefaktorene påvirker igjen hvordan stemmen oppleves. Bele (2008) mener alle de ulike kravene til stemmen fordrer at stemmen har god kvalitet og ikke blir sliten. Stemmen er et viktig arbeidsverktøy og pedagogisk hjelpemiddel i det daglige arbeidet. Informantene har en klar oppfattelse av at stemmen brukes mye i hverdagen og i løpet av en uke. Tid på dagen ga også utslag på når kvaliteten på stemmen opplevdes som best. Flere av informantene ga uttrykk for at slutt av dag og uke ga seg størst utslag på når de følte stemmen begynte å gi en forskjell. Dette sammenfatter med Ericson m.fl.(2012) sin beskrivelse av en stemme som brukes mye og uheldig. Stemmen vil føles sliten i slutten av uken, og ses på som normal igjen ved ukestart, når stemmen har hatt litt hvile.

Det er spennet og rammene rundt aktiviteter, læring og krav til variasjon i stemmen som gjør kravene til stemmen så store. Stemmen må samtidig klare skiftningen fra å være inne, ute, på tur, være i et rom med flere aktiviteter og møter med mye dialog. En av informantene mente møtedager slet ekstra på stemmen, fordi det ble dager hvor stemmen måtte brukes mer enn en vanlig hverdag. Forholdet i mengde ansatte og barn ble også en viktig faktor for hvor mye stemmen måtte rekke over og brukes. Det ble nevnt at flere barn per voksne gjorde at stemmen ble mer brukt, og det slet mer på den. Shewell (2010) sier at alle krav til stemmen, som spesielle kroppsholdninger, lange og mange timer med tung vokal bruk, krav om å kunne variere stemmen i form av uttrykk og følelser, dramaturgi og være sterk, interessant og språklig flytende overfor dem som lytter, er alle arbeidsbelastende forhold som kan påvirke stemmen over tid. Informantenes opplevelser av krav som endrer stemmen bekreftes her av teorien. Og en slik belastning over tid, uten fokus på ivaretagelse eller tanker om hvordan stemmen brukes, kan føre til at stemmen belastes og blir endret.

Alle informantene var innom støy som en årsak til at stemmen endret seg i bruk, og det var de nevnte rammene rundt, som aktiviteter, rom og mengde ansatte og barn som skapte støyen. Støy ses av Lindestad og Södersten (2008) på som en av de viktigste årsakene til at stemmen oppnår slitasje. Støy påvirker stemmen på en uheldig måte, og er en av hovedårsakene til at barnehagelærere får stemmevansker, funksjonelle stemmevansker. Det kom frem at støy påvirket hvordan de voksne måtte kommunisere med hverandre. Støyen førte til at stemmen ble økt i volum og styrke, som igjen slet på stemmen. Lindestad og Södersten (2008) bekrefter denne oppfattelsen og sier store mengder kommunikasjon i løpet av dagen, med bakgrunnsstøy, fører til stemmebelastning og en følelse av sliten stemme. Om man ser på Söderstens m.fl.(2002) sin forskning, henviser de til WHO sitt anbefalte støynivå på 75dB, og hvilket anbefalt lydnivå det måtte være for å kunne gjennomføre kommunikasjon, 50 – 55 dB. Jeg gjorde ingen måling av støynivå i barnehagen. Men det kan virke som om funnene viser at støynivået må være over anbefalt ved kommunikasjon i barnehagen, om informantene selv opplever kommunikasjon som vanskelig når det blir støy. Ingen av informantene kom inn på områdene klang og akustikk i rommene, og om det kunne påvirke hvordan stemmen ble brukt.

En av informantene reflekterte rundt voksne og deres høye stemme i hverdagen og undret seg over om det kunne skyldes et ønske om å bli hørt. Det kan også være et resultat av uheldig konsekvens og kultur for hvordan det blir når stemmen må være forhøyet for å høres. En av informantene hadde en mening om at barn ville følge voksnes stemmebruk, og at voksne må ha bevissthet om at det er deres ansvar om dette får utvikle seg. Og ikke minst hvordan de

selv brukte stemmen. Stemme måtte kunne brukes som virkemiddel mot støy og høy stemme. Det handler om kommunikasjon og bruk av stemme. Men hva er det som øker støynivået? Er det støyen som øker stemmenivået, eller stemmenivået som øker støyen? Det vil være som å spørre hva som kom først, høna eller egget. Det som er sikkert er at vi voksne kan hindre eller forebygge støy, men da må vi være bevisst hvordan vi gjør det. Det fordrer at et helt personal er bevisst hvordan stemmen brukes, bare en person kan ikke hindre støy med stemmen. Om stemmen brukes høyt for å kunne kommunisere, handler det ikke da om enkle dialogregler og det å se hverandre? Må en høy stemme til for å se hverandre, kan man undre seg på om det er noe i kommunikasjonen eller i miljøet som fordrer volum. En informant nevner støy gir skade på hørsel, men ingen refleksjon rundt støy gir skade på stemme. Jeg nevnte i teorikapittelet at hørsel ofte er en faktor som blir ansett som viktig i støyproblematikken, mens stemme og hva som kan skje med den kanskje ikke er like mye opplysninger om. Kanskje dette er tilfellet også her?

Støy, hektisk hverdag og rammene jeg nevnte ovenfor var sett på som en av årsakene til at informantene også opplevde stress. Ofte er stress og støy, som er en del av barnehagelæreres yrke, ansett som de ytre faktorene som oftest er årsak til at lærere søker hjelp for vansker med stemmen. Derfor er de også i den gruppen som har størst risiko for å utvikle stemmeproblemer (Jonsdottir m.fl. 2002). Stress førte til at de følte seg slitne og kunne merke en endring av stemmen. I følge Bele (2008) er det stor enighet blant forskere at stress har en fysiologisk virkning som virker uheldig inn på den skjøre mekanismen i talekanalen og kroppen. Enkelte av informantene mente også stress ga emosjonelle påvirkninger, ved at egen tilstedeværelse og overskudd ble påvirket og endret stemmen. Lavere tålmodighet kunne ses som en bidragsyter til at stemmen ble endret. Men også motsatt, stemmen ble endret av lavere tålmodighet. Hartelius og Lohmander (2008) bekrefter det ved å si at stress påvirker mer enn bare kroppslig. Det går inn på tanker, følelser og relasjoner mot andre. Humøret vil virke inn på dem selv og hverdagens stemmebruk. Informanten som reflekterte over det å bli sliten og ikke helt visste om stemmen ble høyere når det led utover dagen, hadde tydelig ikke tenkt på hvor emosjonelle følelser kunne komme inn og påvirke både stemmen og kontekst. Det at man endrer seg både i kropp og stemme henger mer sammen enn man kanskje tenker over. Det blir en vekselvirkende påvirkning av egne emosjonelle opplevelser og de rammene som skapes rundt. I denne vekselvirkningen blir stemmen det synlige barometeret som avslører vår tilstand i øyeblikket.

En av informantene var usikker om stopp i ventilasjonsanlegg kunne ha påvirket stemmen. Ericson m.fl.(2012) bekrefter dette og påpeker at dårlig inneklima kan være en faktor som påvirker stemmen, fordi stemmebåndene trenger smøring hele tiden. Munn og hals vil bli tørr, noe som igjen fører til at stemmen oppleves hes. Om man ikke er flink å drikke vann og smører stemmebåndene, vil det å prate oppleves som mer og mer ubehagelig. Å ha et godt inneklima er derfor viktig forebygging og ivaretagelse av stemmen i barnehagens hverdag.

6.3.6 Ingen opplæring gir ingen forebygging

UEP og PEVOC konkluderte i sin forskning i forhold til stemme og profesjon, at det ikke er nok eller noe fokus på stemmekrevende yrker og forebygging av stemmevansker (Bele 2008). Det å forebygge stemmevansker handler om opplysninger og bevisstgjøring om hvordan stemmen kan brukes på en hensiktsmessig måte. Det handler om teknikk for hvordan bruke stemmen. Det å kunne møte de utfordringer som kommer i hverdagen med kunnskap, vil hjelpe og ivareta den enkeltes normale stemmefunksjon, og ikke minst øke bevisstheten om egen stemme og eventuelle problemer. Den beste måten å gjøre dette på hadde vært å inkludere det i utdanning eller opplæring til barnehagelærere eller lærere (Södersten m.fl. 2002; Bele 2008; Jonsdottir m.fl. 2002).

Funn i mitt datamateriale viser at informantene ikke har hatt noe form for opplæring i bruk eller ivaretagelse av sin stemme under utdanning til å bli barnehagelærer. Det har kun vært læring i hvordan formidle og variere stemmen i pedagogisk læresammenheng. De som hadde hatt en liten innføring i utdanning eller fritid, husket ikke nok til å kunne bruke det i hverdagen. En hadde lært om at det å synge lyst med barna var det rette, på grunn av at barns stemmebånd ikke var ferdig utviklet. Så kan man undre seg om en voksen person som får vansker, eller synes det er ubehagelig å synge lyst, skal gjøre dette. Skal en person presse stemmen opp i et lyst stemmeleie for å synge på barnas frekvens, eller synge der det blir behagelig å synge? Nå tror jeg ikke det synges så mye i barnehagen at det blir et problem. Men jeg tror dette er en faktor som må tenkes over. Er det ubehagelig å synge, og du føler stemmen blir sliten av å synge i et lyst leie, tror jeg du skal stoppe.

Som nevnt tidligere viser funn i datamaterialet at fokus på selve stemmen i det daglige arbeidet i barnehagen ikke er tilstede. Det er mer tanker rundt hvordan stemmen brukes eller burde være overfor andre i relasjon og kommunikasjon, enn selve stemmens kvalitet. Dette kan være et tegn på at forebygging av stemmevansker ikke er noe som ivaretas eller gjennomføres i barnehagen. Lindestad og Södersten (2008) og Ohlsson (2008) peker på

barnehagelærere som svært usatt gruppe for å utsettes for stemmevansker, siden det er en jobb som krever mye av stemmen gjennom kommunikasjon. Og kommunikasjonen påvirkes ofte av ytre faktorer som fører til at stemmen brukes feil. Muskler rundt hals må støtte opp om stemmebruk. Det fører til uhensiktsmessig bruk av muskler. Idet muskler som ikke skal brukes blir brukt, fører det til at kroppen generelt blir påvirket. Bele (2008) og Sundberg (2007) påpeker at stemmen er et svært viktig arbeidsverktøy for barnehagelærerne. Og Bele (2008) mener god stemmeutvikling og stemmebruk er med på å påvirke den enkeltes identitetsbygging til yrket. Informantene konkluderte selv med at det kunne vært mer bevisstgjøring i forhold til stemme, og at det kunne bli vansker rundt stemmen. Noen mente kurs kunne være et alternativ eller en vei å gå, for å oppnå denne kompetansen eller bevisstgjøringen. En bevisstgjøringsprosess måtte til for å sette fokus på stemmen.

Flere av informantene er inne på at stemme og stemmebruk er et område som fokuseres lite på. Men der foregår bevissthetsarbeid i forhold til stemmebruk som har påvirket egen stemme og det pedagogiske. Det var beskrivelse av en krass stemme i kommunikasjon med andre som hadde oppstått på grunn av dårlig stemmebruk i barnehagen. Men et slikt bevissthetsarbeid er like mye en jobb mot kommunikasjon og relasjon mellom mennesker, enn et arbeid direkte på hvordan stemmen får den beste ivaretagelse i bruk. Man kan dempe den krasse måten å prate med hverandre på, men det sier ingenting om man hindrer symptomer og dårlig bruk av stemme ellers i hverdagen. Vil arbeidet innebære ivaretagelse av stemmen i forhold til bruk av høy frekvens og mye/ofte styrke på stemme, og reduserer den mengden snakk som sliter på stemmen. Minsker arbeidet støy eller andre faktorer, som stress som virker inn på stemmen. Kan det være at fokusområdet blir mer å jobbe med kommunikasjon og hvordan bruke den overfor hverandre, enn å jobbe med stemme som fenomen? Jobb med stemmen vil dermed være fokus på stemmen, og ikke bruken i kommunikasjon. Det å jobbe med stemme kan være en vanskelig prosess, fordi man rører ved noe personlig og identiteten ved den enkelte (Hartelius og Lohmander 2008).

Forskning rundt forebygging av stemmevansker konkluderer med, om stemmevansker skal kunne forebygges blant en yrkesgruppe som barnehagelærere, må det mer bevissthet rundt stemme inn i utdannelsen. Det handlet også om forebygging underveis eller i ettertid når barnehagelærerne kommer ut i arbeid (Bele 2008; Jonsdottir m.fl. 2002; Södersten m.fl. 2002). Det er i hverdagens aktiviteter og handlinger at forebyggingen mot stemmevansker må ligge. Man kan spørre seg hvem som skal gjøre dette underveis, i forhold til oppfølging. Det må være barnehagelærerne selv som må være bevisst og søke hjelp når noe skjer med

stemmen. Men det forutsetter at de vet når de har en vanske. Informantene har gjennom intervjuene vist bevissthet om stemmen i bruk og at det er et viktig arbeidsverktøy, men der har vært lite eller ingen bevissthet eller tanker om hvordan de forebygger stemmen sin. Svar om at der er ingen opplæring i utdannelsen, speiler også den opplevelsen jeg har av svarene jeg har fått. Der er ingen meninger eller refleksjoner om hva og hvordan ivaretagelse av stemme skjer. Det aller beste i forhold til oppfølging vil da være om bevissthet rundt forebygging er så stor, at dette ikke blir et problem. Men hva med alle dem som er ute i arbeid og ikke er under utdanning? Hvem skal følge opp dem og bevisstgjøre dem? Det er spørsmål som ikke jeg har et klart svar på. Det er en stor yrkesgruppe som skal nås ut til.

7 Stemmevansker – en skjult vanske blant barnehagelærere?

Utgangspunktet for min forskning er spørsmålet jeg stiller i overskriften. For å komme nærmere min problemstilling, utformet jeg meg noen forskerspørsmål. Kunne jeg se endringer av barnehagelærernes stemme i løpet av en arbeidsdag? Hvordan var barnehagelærernes bevissthet rundt bruk av egen stemme? Hvilke erfaringer hadde barnehagelærerne rundt begrepet stemmevansker? Overordnet mine forskerspørsmål tenkte jeg på min rolle som kommende logoped, og hvordan dette kunne øke min bevissthet rundt dette tema.

Jeg avsluttet mitt kapittel om teoretiske rammer med noen undringer. Må det bevisstgjøring til for å starte en prosess, eller må det forebygging til for å få forståelsen for hvorfor det trengs bevisstgjøring? Viser forskningen i Sverige jeg har referert til, og UEP og PEVOCs konklusjon i forhold til stemme og profesjon, at det må være mange barnehagelærere som ikke får anerkjent et problem, eller ikke vet at de har et problem. Er stemmevansker et ukjent problem blant barnehagelærere? Eller er det nok bevissthet om det, men bare ikke nok oppfølging? Kanskje er ikke stemmevansker et problem blant barnehagelærere.

Å si at stemmevansker er en skjult vanske blant barnehagelærere kan jeg ikke gi et bekræftende svar på etter min forskning. Jeg har ikke gjort en måling som tilsier at det vil være eller er et problem. Men jeg har i denne forskningen fått inntrykk av at stemmevansker er mer et skjult fenomen eller begrep blant barnehagelærere. Om det er et skjult fenomen med lite oppmerksomhet på, kan det føre til en skjult eller ukjent vanske som ingen er bevisst de har eller kan få. Refleksjon og bevissthet rundt begrepene stemme og stemmevanske følte jeg kom, idet jeg som forsker satte spørsmål ved begrepene i løpet av to uker. Jeg ba om refleksjoner over noe som barnehagelærerne selv etterhvert så at det var lite fokus på. Å

generalisere og si at dette ville ha skjedd om jeg intervjuet alle barnehagelærerne i barnehagen, kan jeg ikke si. Jeg vet heller ikke om det er tilfelle for alle barnehagelærere i Norge.

Det at barnehagelærerne ba om min forklaring om hva stemmevansker innebar som begrep, føler jeg er svar på hvor mye det har vært snakket om eller fokusert på i hverdagen. Det kan også bety at symptomer, forebygging og ivaretagelse av stemme heller ikke har vært arbeidet med. Det kom tydelig frem når barnehagelærerne selv mente det skulle vært kurs om stemmebruk, eller mer fokus på bevisstgjøring om hvordan man ivaretar stemmen best mulig. De hadde interesse for at stemmen skulle være med dem en hel dag eller uke, og kunne brukes som et arbeidsverktøy i lang tid fremover.

Observasjonene viste der var endringer i stemmen i løpet av en uke hos enkelte av barnehagelærerne. Men de var ikke så store at det kunne konkluderes med at stemmevansker var et problem. Det kom også frem at egen stemme ikke er noe som reflekteres så mye over, det handlet mye om hvordan man trodde ønske at egen stemme skulle høres. Det ble viktig hvordan den enkeltes identitet, tilstedeværelse og pedagogiske syn kunne speiles i deres stemme og personlighet. Det førte også til at det å gi en beskrivelse av hvordan stemmen var i løpet av en dag eller uke ble vanskelig. Ofte tenker man at stemmebruk handler om å formidle noe. Men bevissthet rundt selve stemmen som fenomen, og hva og hvordan stemmen påvirkes i bruk, blir uklart om stemme ikke ses som noe mer en et formidlingsverktøy. Ved å beskrive kommunikasjon hjemme som noe man vil vente med når uken er over, viser at enkelte barnehagelærere opplever en arbeidsuke som krevende for stemmen. Den brukes så mye at de ønsker hvile på stemmen når man kommer hjem. Det viser at informasjon rundt stemme og bruk av stemmen, kunne vært viktig for å ivareta stemmen på flere plan.

Stemmen ses som et pedagogisk verktøy som ofte er i bruk i hverdagen blant informantene. Men det kan tyde på at barnehagelærerne ikke er bevisst at sitt verktøy, stemmen, kan rammes om de ikke bruker den riktig. De viser forståelse for at den kan rammes, og at det er ytre faktorer som endrer stemmen. Men om bevisstheten og forståelse for hva disse faktorene gjør med stemmen, føler jeg enda er uklart. Det er også vanskelig å sette svar på hvor bevisstheten til noen er, for du vil aldri få alle tankene til en person på så kort tid. Funnene tyder likevel på at stemmen ikke er et mye reflektert fenomen. Av de fire tilfeldige informantene jeg møtte, av alle dem som jobber i den barnehagen, møtte jeg bare en som kan se ut til å ha start på en vanske med stemmen. Men å diagnostisere er ikke en del av min forskning, så jeg kan ikke

med sikkerhet si der er en vanske. Jeg ba barnehagelæreren være oppmerksom på egen stemme, og anbefalte barnehagelæreren å oppsøke noen for å undersøke stemmen og plagene om de ble enda verre. Kan det være personen ikke hadde tenkt på stemmen og problemene kunne være noe mer, om jeg ikke hadde kommet inn og startet en refleksjon om stemmen og bruk av stemme i hverdagen. Og ikke minst satt et fokus på barnehagelærerne og at deres stemme har betydning. Jeg tror det finnes mange flere barnehagelærere der ute som ikke vet mye om stemmen og dens mekanisme, og det at forebygging av stemmevansker er noe som burde ha hatt et større fokus i hverdagen. En slik oppmerksomhet på stemmen kunne gjort at denne barnehagelæreren tidligere hadde visst at stemmen kan være i ferd med å svikte.

Ingen av barnehagelærerne hadde hatt noen form for opplæring i utdannelsen om hvordan stemmen skulle ivaretas eller brukes i hverdagen. Dette kan kanskje tolkes som om at stemmen ikke ses på som et viktig arbeidsredskap i et av de mest stemmekrevende yrkene. Kanskje burde utdanningsinstitusjonene ta dette mer på alvor? Resultat om at utdanning ikke gir bevissthet om stemmen for de ulike informantene, kan bekreftes med de ulike teoriene og forskernes ønske om stemme inn i utdannelsen. Forskning viser det er svært hensiktsmessig med bevisstgjøring og forberedelse på hvordan stemmen skal ivaretas, for å forebygge og hindre mest mulig stemmevansker. Hvem som skal sette fokus på dette og endre dette vil være det store spørsmålet. Men det må starte med utdanningsforløp, og hvor man ønsker fokus på stemmen som arbeidsredskap skal være. Barnehagene må også som institusjon opparbeide bevissthet og ønske om å bevare stemmen til dem som jobber der. Bruk av stemme strekker seg lengre enn til kun barnehagelærere i barnehagen. Det hjelper ikke med den enes refleksjon, om ikke en hel personalgruppe reflekterer over det. Hvordan man vektlegger stemmebruk henger tett sammen med hvor bevisst man er det. Om man ikke fokuserer på noe, kan man heller ikke få bevissthet eller refleksjon om et område. Ikke minst må det finnes en kultur i barnehagen for å bevisstgjøre hvordan en hensiktsmessig stemmebruk kan gjøres. Et slikt arbeid handler om å finne identitet og hva man ønsker med bruk av stemme. Hva ønsker den enkelte med sin egen stemme, og hva ønsker barnehagen med stemmen til den enkelte. Hvor ligger fokus på stemmebruk, hvordan man bruker stemmen eller hva som skjer når man bruker den? Det handler ikke bare om kjennskap til anatomisk og fysiologisk hva som skjer, men bevisstheten om hva som er den normale stemme for den enkelte. Det handler om å skape en god kultur for stemme og stemmebruk, og ikke bare en av delene. Jeg tror dette er viktig i forhold til å skape en trygg identitet på stemmen. Det er vel da man kan starte en refleksjon over seg selv.

Min konklusjon er derfor, stemmevansker og stemmen ser ut til å være et lite opplyst tema i barnehagen. Det er et skjult fenomen. Derfor mener jeg det kan være mye uhensiktsmessig bruk av stemmen i løpet av en barnehagehverdag, men det kan også ikke være et problem. Der er bevissthet om stemmen påvirkes. Men det er sjelden videre refleksjon på hva som skjer med stemmen, og hva som må gjøres for å hindre det i å bli stemmevanske. Barnehagelærerne mente selv det var vanskelig noen ganger å beskrive hvordan endret stemme ble på grunn av ytre påvirkning. Det å beskrive normal eller daglig stemme, ble en beskrivelse av en stemme som formidlingsverktøy. Kommunikasjon og formidling er tydelig områder som fokuseres på. Kanskje det er det som jobbes med når man tenker jobb med stemmebruk. Stemmevansker kan bli et ukjent fenomen når ikke utdannelsen gir opplæring rundt stemmebruk, ivaretagelse og hindring av uhensiktsmessig stemmebruk. Og når ikke det anses som viktig i utdannelsen, vil ikke barnehagelærere være det bevisst. Det vil derfor heller ikke bli noe som de eller barnehagen fokuserer på i sin hverdag. Stemme og stemmevansker er noe som burde hatt mer fokus i barnehagens hverdag. Stemmen er viktig i barnehagelærernes arbeid og bygging av deres identitet som pedagoger. Begrepet stemmevansker burde bli et mer kjent fenomen. Som kommende logoped har jeg nå også større innsikt i hvordan bevisstheten til stemmen kan være i barnehagen. Jeg har også fått forståelse for å øke bevisstheten rundt stemme og bruk, kan være en stor jobb.

7.1 Metodeanalyse

Jeg har i mitt forskningsarbeid lært mye om meg selv og det å være forsker. Jeg anser meg selv som en ny forsker, som har gått gjennom en omfattende prosess med å lære meg hva det å være en forsker innebærer. Derfor har jeg i tolkningen måtte tenke på hvem sitt utgangspunkt jeg tolker og analyserer ut ifra. Bruker jeg mine erfaringer som barnehagelærer og bruk av stemme nå, eller de kunnskaper jeg har fått ved å lese om bruk av stemme? Greier jeg å ta informantenes perspektiv på erfaringer og opplevelser? Jeg har hele tiden reflektert over hvem sin tolkning jeg tar, særlig siden jeg gjør en tolkning av en tolkning. Det kan virke umulig å være objektiv i tolkningsprosessen. Dette er viktig å tenke på i etterarbeid og refleksjon over sitt arbeid. Teorien bekrefter dette, og ifølge Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) bruker man sin forforståelse ubevisst hele tiden. Det må ikke ses som negativt, fordi å bruke forforståelse er en nødvendighet for å forstå virkeligheten. Det som har vært viktig er å tydeliggjøre i tolknings- og resultatdelen at mine verdier og tanker til en viss grad vil komme igjennom.

Evalueringen av meg selv har gitt meg mange nye erfaringer og større kompetanse på det å være forsker. Men det har også ført til en bedre forståelse over at min forskning har svakheter og kunne vært gjort både bedre eller annerledes. Da tenker jeg spesielt på det å gjøre oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuene, og det å sammenfatte en intervjuguide. Jeg har flere svar det skulle vært spurt om mer redegjørelse rundt, og som kunne gitt meg et sterkere og større datamateriale å jobbe med. Dette er noe jeg har sett i ettertid. Men jeg føler likevel det ikke er så avgjørende at jeg ikke får foretatt en konklusjon. Når det gjelder intervjuguiden, burde den ha hatt flere spørsmål om barnehagens fokusområde, og hvordan informantene nå jobbet konkret med forebygging og ivaretagelse av stemmen. Det hadde også vært interessant å vite hvor lenge hver informant hadde jobbet som barnehagelærer, med tanke på lengde på yrke og mengde belastning på stemmen. Alt dette er noe som kunne vært gjort, men jeg velger også å se det som en del av resultatet av min forskning. Det er en speiling av hvor langt jeg er kommet som forsker, og jeg er ikke ferdig utviklet eller utlært forsker. Det har bare gitt meg større innsikt i hva som vil være viktig i det arbeidet jeg nå skal inn å gjøre som logoped, særlig overfor dem jeg skal møte. Jeg har lært at det er de små ordene i beskrivelsene til dem man møter, man må være oppmerksom på. Det kan gi svar eller løsning på noe de prøver å fortelle. Og det å be om forklaring kan være med å avgjøre om jeg kan hjelpe eller ikke.

Jeg står for de metodene jeg valgte og føler de ga meg den innsikten jeg trengte. Om jeg skulle ha valgt en annen fremgangsmåte for å finne svar på min problemstilling, kunne det vært å gjøre en undersøkelse om barnehagene har ivaretagelse av stemme og forebygging av stemmevansker som fokusområde, samt om stemmevansker er noe som er innen deres fokusområde når det gjelder helse, miljø og sikkerhet. Det hadde også vært interessant å se, i et større perspektiv, hvordan bevissthet rundt stemmen egentlig er for barnehagelærere i Norge. Det ville blitt en mer kvantitativ metode, med statistisk undersøkelse. En annen interessant innfallsvinkel til forskningen, ville være å undersøke om det finnes mye symptomer på stemmevansker blant barnehagepersonell.

Litteraturliste

Aronsen, A. 1990. *Clinical Voice Disorders*. 3ed. New York. Theme Medical Publishers, Inc.

Bele, Irene. 2008. The teachers's voice: Vocal training in teachers in teacher education. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 52(1):41-57

Boone, Daniel, og Stephen C. McFarlan. 1994. *The voice and voice therapy*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey. A Paramount Communication Company.

Brinkmann, Svend, og Lene Tanggaard. 2012. *Kvalitative metoder, empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Colton, Raymond H., Janina K. Casper, og Rebecca Leonard. 1996. *Understanding Voice problems: A physiological perspective for diagnosis and treatment*. Baltimore, MD: Lippincott Williams & Williams.

Dalen, Monica. 2011. *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ericson, Pål, Eirik Clausen Aarflot, Jorid Løvbakk, Britt Bøyese, Gry Tveterås, og Jannicke Devold. 2012. *Logopedisk stemmetrening. Praktiske øvelser*. Oslo: Statped Bredtvet kompetansesenter.

Fuglseth, Kåre, og Kjell Skogen. 2006. *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademiske.

Gilje, Nils, og Harald Grimen. 2002. *Repetisjonshefte til samfunnsvitenskapens forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hartelius, Lena, og Anette Lohmander. 2008. «Talstörningar – allmän del». I *Logopedi*, redigert av L. Hartelius, U. Nettelbladt og B. Hammarberg, 357 – 374. Lund: Studentlitteratur AB.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Johannesen, Asbjørn, Per Arne Tufte, og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag AS.

- Jonsdottir, V. I., B. E. Boyle, P. J. Martin, og G. Sigurdardottir. 2002. A comparison of the occurrence and nature of vocal symptoms in two groups of Icelandic teachers. *Log Phon Vocol*. 27:98 -105.
- Lindestad, Per –Åke, og Maria Södersten. 2008. «Funktionella og funktionellt organiska röststörningar». I *Logopedi*, redigert av L. Hartelius, U. Nettelbladt og B. Hammarberg, 287 – 297. Lund: Studentlitteratur AB
- Lindström, F., K. Peron Waye, M. Södersten, A. McAllister, og S. Ternström. 2009. Observations of the relationship between noise exposure and preschool teacher voice usage in day-care center environments. *Journal of voice*. 25(2):166-172
- Ohlsson, Ann – Christine. 2008. «Förebyggande rösthälsovård». I *Logopedi*, redigert av L. Hartelius, U. Nettelbladt og B. Hammarberg, 276 – 278. Lund: Studentlitteratur AB
- Postholm, May Britt. 2010. *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ringdal, Kristen. 2013. *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Risberg, Toril. 2006. «Prosjektplanlegging». I *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk*, redigert av K. Skogen og K. Fuglseth. Oslo: Cappelen Akademiske.
- Rørbech, Lone. 2010. *Stemmebrugs lære*. Special – Pædagogisk forlag.
- Shewell, Christina. 2010. *Voice Work – art and science in changing voices*. Singapore: Fabulous Printers Pte Ltd.
- Sundberg, Johan. 2007. *Röstlära, fakta om rösten I tal og sång*. Malmö: Prinvo Team Offset & Media.
- Södersten, M., S. Granqvist, B. Hammarberg, og A. Szabo. 2002. Vocal behavior and vocal loading factors for preschool teachers at work studied with binaural DAT recordings. *Journal of voice*. 16(3):356-371
- Thagaard, Tove. 2009. *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg:

Intervjuguide

1. Hva forbinder du med ordet stemmevansker?
2. Beskriv hvordan du opplever din egen stemme?
3. Hvilke tanker har du om stemmebruk i barnehagen?
4. Hvilke erfaringer har du med bruk av stemmen i barnehagehverdagen?
5. Hvordan bruker du stemmen din i løpet av en arbeidshverdag/uke?
6. Beskriv noe som kan påvirke din stemmebruk i løpet av arbeidsdagen?
7. Beskriv når du føler stemmen ikke holder som arbeidsverktøy?
8. Hvordan er stemmen din i forhold til starten av dagen og slutten av dagen?
9. Hvordan ble stemmebruk vektlagt i din utdanning?
10. Kan du beskrive hvordan stemmevansker kan hindre deg å gjøre ditt arbeid?
11. Hvilken opplæring har du av hvordan bruke stemmen?

Tracking skjema

Tidlig dag/uke							
Kode	Svak styrke på stemme	Heshet	Kremting	God styrke på stemme	Økning stemmestyrke ved støy	Kroppsholdning/pust	Anstrenge Stemme/mye press

Notater: